

UNIVERZA V LJUBLJANI
AKADEMIJA ZA GLEDALIŠČE, RADIO, FILM IN TELEVIZIJO
Dramaturgija in scenske umetnosti

SANDI JESENİK
Interpretacija sanj Alexandra McQueera
Dramsko besedilo z dramaturško eksplikacijo

Magistrsko delo

Ljubljana, 2018

Univerza v Ljubljani
Akademija *za gledališče, radio, film in televizijo*

UNIVERZA V LJUBLJANI
AKADEMIJA ZA GLEDALIŠČE, RADIO, FILM IN TELEVIZIJO
Dramaturgija in scenske umetnosti

SANDI JESENİK
Interpretacija sanj Alexandra McQueera

Dramsko besedilo z dramaturško eksplikacijo

Magistrsko delo

Mentorica:izr. prof. mag. Žanina Mirčevska

Somentor:izr. prof. dr. Tomaž Toporišič

Ljubljana, 2018

Ime in priimek: Sandi Jesenik

Naslov magistrskega dela: Interpretacija sanj Alexandra McQueera – dramsko besedilo z dramaturško eksplikacijo

Kraj: Ljubljana

Leto: 2018

Število strani: 79

Naziv visokošolske ustanove: Univerza v Ljubljani, Akademija za gledališče, radio, film in televizijo

Oddelek/smer študija: Dramaturgija in scenske umetnosti

Mentorica: izr. prof. mag. Žanina Mirčevska

Somentor: izr. prof. dr. Tomaž Toporišič

Jezikovni pregled: Robert Špan

Uprizoritev besedila: *Interpretacija sanj Alexandra McQueera*

Produkcija: Sandi Jesenik (Društvo VLU)

Koprodukcija: Bunker Ljubljana, Društvo Parada ponosa, Škuc gledališče, KUD Pozitiv
Projekt je del Festivala Parada ponosa 2016.

Praizvedba: 7. 6. 2016

Režiser: Stevan Bodroža

Asistent režiserja in dramaturg: Sandi Jesenik

Kostumograf: Andrej Vrhovnik

Scenografiji: Tina Bonča, Sanja Gergorić

Skladatelj in aranžer: Matija Krečič

Igrajo: Alida Bevk, Anja Drnovšek, Matevž Biber, Rok Kravanja, Viktor Meglič

Svetovalka za govor: Alida Bevk

Oblikovanje svetlobe: Andrej Reza Petrovčič

Grafično oblikovanje potiska majice: Marina Cesarec

Fotografije in plakat: Jakob Jurkošek

Priloge: CD (posnetek predstave in fotografije)

IZJAVA O AVTORSTVU
magistrskega dela

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je magistrsko delo Interpretacija sanj Alexandra McQueera rezultat samostojnega dela,
- je tiskani izvod identičen z elektronskim,
- na Univerzo v Ljubljani neodplačno, ne izključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Repozitorja Univerze v Ljubljani.

Datum: 28. 9. 2018

Podpis:

Zahvala

Ob zaključku magisterija bi se za podporo rad zahvalil svoji ljubi razumevajoči družini in partnerju Vitantoniju Peragine, da so mi omogočili študij in me ob njem tudi spodbujali. Zahvala nedvomno gre mentorici Žanini Mirčevski, ki je omogočila raziskovanje, kreativno udejstvovanje in poznavanje dramskega formata. Hvala tudi mentorju Tomažu Toporišiču za analitične pogovore in usmerjanje. Rad bi se zahvalil tudi Tomislavu Zajcu, ki je na izmenjavi na ADU Zagreb, spremljal raziskovalno fazo pisanja. Posebno zahvalo namenjam celotni ekipi predstave *Interpretacija sanj Alexandra McQuerra* ter Simoni Ješelnik za številne konzultacije in vlivanje poguma.

Povzetek

Magistrska naloga je dramsko besedilo z dramaturško eksplikacijo, ki obravnava glavno tematiko nesprejemanja drugačnosti. Skozi primer dramskega besedila so izpostavljeni problemi LGBTQI+ skupnosti. Samo besedilo je nastajalo po hipnih inspiracijah in je prvo tako besedilo avtorja s fragmetalnimi zgodbami polnimi simbolov, ki orisujejo bogato življenje glavnega lika in njegove podzavesti. Naloga primerja povezavo med dramskim besedilom in parado ponosa kot performativno prakso, ki je ena izmed oblik izražanja upora in boja za pravice marginaliziranih skupin. Parada ponosa je množična uprizoritev, ki ima okvirno dodelano strukturo poteka samega paradiranja ter postaja nekakšen ritual in praznik za enakopravnost in dostojanstvo. Avtor zgodovinsko opredeli nastanek parad v tujini in pri nas ter se dotakne vprašanja uprizarjanja te tematike manjšin v poklicnem gledališču ter njene pojavnosti na neodvisni sceni. Besedilo je bilo kot eksperimentalni del te naloge tudi uprizorjeno.

Ključne besede: Performativne prakse, identiteta, parada ponosa, drama *Interpretacija sanj Alexandra McQueera*, LGBTQI+

Abstract

INTERPRETATION OF ALEXANDER MCQUEER'S DREAM

The master's thesis is a play with an explication that primarily deals with the topic of intolerance. The problems of the LGBTQI+ community are exposed through the text. The text itself emerged from momentary inspirations and is the author's first attempt of this kind of work that deals with fragmentary structure stories full of symbols that outline the rich life of the protagonist and his subconscious. The author explores the similarities between the written play and the concept of pride parade as a performative act, which is one of the forms of expressing resistance and the struggle for the rights of marginalized groups. The Pride Parade is a mass performance event with a generally defined structure that consists of the course of the parading itself and becomes a kind of ritual and a celebration of equality and dignity. The author addresses the history of pride parades home and abroad and touches on the question of representation of this topic in the professional and the independent theatre. The play was realized on stage as an experimental part of the thesis.

Keywords: Performance acts, identity, pride parade, play *Interpretation of Alexander McQueer's dream*, LGBTQI+

KAZALO

1. INTERPRETACIJA SANJ ALEXANDRA MCQUEERA.....	7
1.1 Luciferaza.....	11
1.2 Otroški spomin	12
1.3 Zdravljica	16
1.4 Zahvalni dan	19
1.5 Na juriš!	26
1.6 Last Night I Dreamt of San Pedro	30
1.7 Sodba	38
2. INTERPRETACIJA SANJ ALEXANDRA MCQUEERA KOT PARADA PONOSA V FORMATU DRAMSKEGA BESEDILA.....	46
2.1 Uvod v dramaturško eksplikacijo	46
2.2 Tematika in navdih za besedilo in predstavo	47
2.3 Primerjava z besedilom Anje Hilling <i>Protection</i>	51
2.4 LGBTQI+ dramska besedila pri nas in po svetu	55
2.5 Festivali LGBTQI+ uprizoritvenih umetnosti.....	57
2.6 Začetki parade (New York)	58
2.7 Stanje v Sloveniji.....	58
2.8 Proces načrtovanja parade.....	60
2.9 Parada kot del prakse sodobnih scenskih umetnosti.....	62
2.10 Javnomnenjske raziskave	64
2.11 LGBTQI+ tematika v performativnih praksah.....	65
3. PARADE PONOSA V RAZLIČNIH DRUŽBENIH KONTEKSTIH.....	66
3.1 Zaključne besede eksplikacije.....	66
4. O PREDSTAVI INTERPRETACIJA SANJ ALEXANDRA MCQUEERA	68
4.1 Primer napovedi predstave s spletne strani zavoda Bunker:.....	68
4.2 Fotografije predstave	69
5. VIRI IN LITERATURA	76

1. INTERPRETACIJA SANJ ALEXANDRA MCQUEERA

Sandi Jesenik

INTERPRETACIJA SANJ ALEXANDRA MCQUEERA

»Took me to heaven and let me fall down
Now that it's over
I'm gonna carry on
Lifted me up, and watched me stumble
After the heartache, I'm gonna carry on
Living for love
Living for love
I'm not giving up
I'm gonna carry on
Living for love
I'm Living for love
Not gonna stop
Love's gonna lift me up«

(Madonna, *Living for love*)

© Sandi Jesenik

Slavka Osterca 6

9240 Ljutomer

(031 888 002)

Ljubljana, 2018

sndjesenik@gmail.com

DRAMATIS PERSONAE:

JAZ

KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA

ŽELVA (MIRANDA)

DEDEK

BABICA

MAMA

OTROK

CARINIK

PUNCA

VOJAK 1

VOJAK 2

VOJAK 3

HIJACINTA

LUDAMILA NOVAKOVIĆ

DEBELI OTROK, KI JE ODRASEL

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

TETA, KI NI ČAROVNICA

DEBELA TETA IZ AMERIKE

OVCE

ZBOR NUN

PROLOG

ZBOR NUN obredno postopa v krogu, vidimo tudi noseče nune, tu in tam kak otrok pade is trebuha. Otroke pohodijo, potlačijo pod preprogo, potisnejo nazaj v maternico ali preprosto pojedjo.

ZBOR NUN Prišlo je leto, trpeče leto.
Na kresni dan, na noč noči,
na to veselo noč spoznanja.
Leto, ko nas bo odrešil On!
Ni ne zdravnika, ne jetnika,
da um malomeščanov bi ozdravil.
Ta zalega, potomca bije,
suva, pljuva in mrcvari.
Še posebej, če ne spoštuje svetih relikviarij.
On je tisti, ki ljubi nas,
potomec ta, spoštuje in varuje.
Človek zdaj si tu, poslušaj basen in se uči,
kaj pogumni fant bo žrtvoval.
Vive Bellator, vive!
Na veke, vekov. Amen!

Zbor nun izgine.

1.1 LUCIFERAZA

Na večer kresne noči se JAZ podi po travniku za kresničkami, prepeva pesmico in baše kresničke v vrečko. V ozadju hribi in jezero. Tu in tam so še vidni ostanki kresov, vali se tudi dim.

JAZ Kres, kres, kres.
Kresnička v noč' na kres.
Kres, kres, kres.
Bi šla z menoj na ples.

Kres, kres, kres.
Kresnička v noč' na kres.
Kres, kres, kres.
Bi šla z menoj na ples.

Če bi z menoj plesala.
Prižgala bi se tnala.
Zato zapleši z mano.
Kresnička v noč' na kres!

Jaz se ustavi, iz vrečke vzame kresničko in si jo ogleduje.

Grda si.

Jo s prstom dreza.

Prižgi se!

Jo še naprej dreza. Jo pomendra.

Če ne boš ti, bo pa druga.

Jaz nerodno iz vrečke vzame naslednjo kresničko, a mu vrečka pade na tla in kresničke se razletijo. Nemudoma se osredotoči na eno. A ta ne sveti konstantno, zato jo vmes izgublja. Ko jo že skoraj ima, v daljavi nekaj zagleda. Njegov pogled je usmerjen v hrib nad jezerom, kjer stoji majhen grad iz katerega se izrašča mogočen hrast, hrast je večji in širši od gradu. Na hrastu nad prepadom pa visi truplo. Truplo z dolgimi svetlolasimi lasmi in lesketajočim plaščem. Oblak odkrije mesec in odbije se sij mogočnega meseca z jezera in tako poudari viseče truplo. Jaz obstoji. Jaz se požene proti truplu in zamrzne. Sliši se šum slapu.

KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA

Jaz ti to lahko odpustim, za ostale pa ne vem.

Luna ugasne, tema je. Tu in tam se zasvetlika Kresnička, ki je ubita bila.

1.2 OTROŠKI SPOMIN

Jaza prebudi močno trkanje. Odpre oči in pred njim so vrata. Zaveže si čevelj in se obrača, vrata se obračajo za njim. Se ustavi, vrata spet trkajo. Obotavljajoče jih odpre.

JAZ Prosim!

Iz vrat zasije zaslepljujoča svetloba, na vratih se pojavi zelo stara galapaška ŽELVA s krili in z oklepom iz ogledala. Tako stara je, da so ji lasje speti v kito že osiveli.

JAZ Pikica!

Želva se dela, da ni slišala.

ŽELVA Smrkavec! Petelinova pesem petkrat peta!

JAZ Tako stara, tako veličastna.

ŽELVA In ti spet moriš! Vsake toliko časa koga pomendraš.

JAZ Samo žuželka je!

ŽELVA In jaz samo...

Pavza

Smrkelj, smrkavi smrkelj. Takšen smrkelj, da se že vleče. Sem vedela, da boš spet zmotil, vedno motiš, si kdaj prišel pravi čas. Ampak res pravi čas, da nisi zamudil na kosilo ali k maši? Ne SPODOBI se. Nima te smisla prevzgjat... Kakšen pa hodiš naokrog, popravi si te štrleče lase, a si razbojnik? Sicer pa se ne obotavljaj, mudi se ti!!

JAZ Oprosti, nisem hotu. Hodim do gradu.

ŽELVA Je kar je. Se boš tudi njemu opravičil?

JAZ Ja, seveda. Se opravičujem, se razume.

Pavza

Komu pa?

ŽELVA Spancu!

JAZ Komu?

ŽELVA Ne bom ponavljala. Takoj, če ne bo užaljen. Kadar je užaljen pa ni prijazen in kadar ni prijazen je grd! Kot so na gradu!

Želva se ob omembi gradu tolče po glavi. KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA se pojavi in plete na vogalu.

JAZ A veš v katero smer je grad?

ŽELVA Nič nisem rekla, ne, ne nisem. Tiho sem bila. Svarim te! A ti nisem že nešteto krat rekla, da se Ne omenja. Se ne sme, prepovedana beseda,

sploh ne obstaja. Morto! Smo jo zamenjali z drugo besedo pa se je ne spomnim. Marelica, grla, merl, reg, grm... Zmedel si me! Ti smrkelj, smrkavi, taki smrkelj da se že... Opravičilo, opravičilo za njega!

JAZ Oprosti!

ŽELVA Pri smrklju, lepo prosim. Malo spoštljivosti prosim, se tako opraviči spoštljivosti. Morebiti preveč prosim? Prosim, prosim, prosim, prooosimmm, proooosim, prosim! Kakšen ... da se že vleče.

Kresnički.

JAZ Se opravičujem velecenjeni lepotni spanec te prelestne

Se obotavlja, išče besedo in gleda proti želvi.

... gospodične. V ponižnosti prosim vašega odpuščanja.

ŽELVA Je že bolje. Prefinjeno, lepo. Kot se spodobi.

JAZ Hvala. Mudi se mi, do... marelic, sliv, hortenzij ali livad, kako jim že praviš? V glavnem, tam je! Tam bi se naj zgodilo ali pa se še bo... Vidim tisto prikazen, tisto drevo, tisto reko, ne reko pač pa nekoga na veji, na deblu ... Prelestna gospodična želva, kraljica mati vseh živalskih primerkov, tudi kresničk.

Želva se spet dela, da ne sliši in strmi k svojem razmišljanju.

ŽELVA A ta smrkelj... modre krvi... Nekje si se naučil protokola... aj, ja, ja, ja, ja, ja, ja. To mu ugaja, spoštovanje. To je nekaj kar človek težko ima. Zakaj se tod potikaš. Mar na gradu ni miru?

Ob omembi gradu se Želva spet tolče po glavi.

Nisem še videla tebi podobnega, če odštejem nenehna srečanja na severni zemeljski polobli. S kom si v sorodu? Spet preveč zahtevam, sem preveč zahtevna? Bodi odkrit, no. Smrkelj, bodi odkrit. Odgovori, če me že motiš!! Mudi se ti, ob zori ...

Jaz se obotavlja, zmedeno.

JAZ Babica... Mama, ata, brat..

DEDEK (*glas v offu*) In jaz?

JAZ Tudi ti dedek.

ŽELVA To so čudne besede.... nisem še slišala, po navadi rečejo metulji, ribe, zvezde, školjke.... Da o fitoplanktonu in zooplanktonu ne govorim....

JAZ Samo do g r a d u bi rad... Lahko...

ŽELVA Ja sej drugam ne moreš, si pa res prismoda. Taka plemiška prismoda. In opozorila sem te že, da ... ne obstaja, so druge reči. Pa ne hodi, res ne hodi... Poslušaj me, veliko vam podobnih me ni poslušalo, pa so postali ZLOBNI, GRDI, SMREDČI in POKVARLJIVI ... čista maškarada! In mudi se ti. Ja, mudi. Dokler ne bo, petelinova pesem petkrat peta. Zora!

JAZ Se pravi časovnica je štirje p-ji... Nisem pa noben plemič, moja mama je gospodinja...

ŽELVA Ne maram skromnežev, sploh pa ne, če se blati mater kraljico. Petelin je čas. Tvoj ČAS, mudi se ti!

Jaz zaprepaden strmi v Želvo.

JAZ Pikica, tvoj oklep!

Želva spet ignorira to ime. Kresnička, ki je ubita bila iz žepa potegne metronom in ga vklopi, kasneje ga stopnjuje.

ŽELVA Ja?

JAZ Iz ogledala je

ŽELVA
Kresnički

Ta je pa res prismoda.

Jazu

Poglej, kaj vidiš?

Jaz si ogleduje to ogledalo in začne otroško stokat.

JAZ Nič več ni resnično... To sem jaz, ko sem bil še otrok! Sanjam... hočem od tod... spet sanjam! Nimam časa, mudi se mi, spodobi se. Za vsakega se spodobi, tako so nas učili, navajeni smo. Hrast! Hrast razrašča grad... Moram do njega. Zakaj sem tukaj ves krvav? Pikica... moram, nujno moram do gradu. Zakaj vse to... Pikicaa.

ŽELVA Miranda! Miranda, Miranda sem! Ne kliči me več, kot da je samoumevno, da bitje kličeš tako, kot si ga navajen že od otroštva!

JAZ Se globoko opravičujem Miranda. Moje edino upanje za pravo pot si. Zakaj se vse to dogaja na...

Skuša s pantomimo pokazati grad.

Tja moram, nujno. Prosim za hvaležnost, kanček pomoči potrebujem. Kako se naj sam najdem na Zemlji. Vsepovsod sem sam, vsi me

gledajo čudno, govorijo mi, da sem spaka. Sploh si ne predstavljaš kako hudo je... Samo za pomoč te prosim, da pridem na pravo pot. Tukaj pa samo tavam, po tem labirintu negotovosti. Občutek imam, da so se me vsi odrekli. Prosim te, samo za smer.

ŽELVA Sam poznaš pot, le dovolj globoko moraš zreti, četudi v srce. Zdaj pa moram iti. Pojesti moram Matildine misli!

JAZ Mi poveš kje sem?!

ŽELVA Včasih so rešitve zelo preproste, ni pa nujno, da so bitjem všeč. No, če ti še ni jasno, jaz živim v svetu, kjer se dela dobro in zlo uničuje. Če ne boš gledal z odprtim srcem, boš gledal s praznimi odprtimi rokami! Nasvidenje smrkelj smrkavi, smrkljasti popotnik. Nauči se potrkat, dvakrat ali trikrat, kajti nikoli ne veš kaj bo, če boš potrkal trikrat! In zapomni si, petelinova pesem petkrat peta. In sprejmi to kar si!

Želva odide, zajadra s krili kot Feniks.

JAZ Čudno... Spet je ostal le bled spomin.

Obstoji.

»Če ne boš gledal z odprtim srcem, boš gledal s praznimi odprtimi rokami!«

Pavza.

»Petelinova pesem petkrat peta« štirje p-ji. Kot odmev v glavi mi hrumi, kar mi je bilo povedano. Sanjam? Ne, to je resnično. Poznam ta kraj, tudi v sanjah sem ga obiskoval, sedaj je drugače. Čutim hladni veter in vonj razpadajočega listja mi sili v nosnice. Toda...

KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA

Pomaha Želvi v slovo.

In sprejmi to kar si.

JAZ Tiho, če ne te bom še enkrat.

KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA

Ne moreš, si me že prevečkrat!

Kresnička, ki je ubita bila odleti. Jaz se ne premakne, gleda okrog sebe, ničesar ni, le zaslepljujoča svetloba. Metronom še deluje. Jaz gleda v zaslepljujočo svetlobo, stopi nazaj in zapre vrata. Jih poskuša odpreti, ne gre. Potrka dvakrat, vrata se ne odpro. Potrka trikrat.

1.3 ZDRAVLJICA

Pojavi se podoba, podoba se izostril v mizo in za njo sedita DEDEK in BABICA. Vrata izginejo. Tukaj se metronom ustavi.

DEDEK Rad mam Ferdinanda.

BABICA Jaz mam vse rada!

DEDEK Zakaj pa si odsekala uho samo Marjanu?

BABICA Ker mi ga je pokazal!

DEDEK No dobro, daj mi mojo juhico, juhico rdečo. Ta juhica je rdeča, ki nič več ni boleča. Zanj prst sem not zadal, da ven sem dobu cel kraval.

BABICA Jezus Kristus pa device!

DEDEK Samo te še majo okus!

BABICA Žilave so, precej žilave. Zadnjič sem še morala tiste dlake vstran dajat. Teb je lahko, ko samo pogoltniš. Oh, ti dec frdaman ti.

DEDEK Ti men! Ti men, baba ti. Ne vem al si rit al gnoj, ko tko smrdiš.

BABICA Lej ga.

Babica s prstom pokaže na Jaza. Kot da bi okamnela, Dedek ne trzne.

DEDEK Feministka.

BABICA Se vsaj borim. Lej...

Dedek pogleda in prav tako pokaže s prstom na Jaza! Babica spusti prst, kot da ji je žal in prst skrije v žep.

DEDEK Peder!

BABICA Ga...

DEDEK Si raca.

Babica dedku odgrizne prst.

DEDEK V rit si ga vtakni!

JAZ Dober tek želim, se opravičujem...

DEDEK Grad, ti maš grad, daj nam grad, grad so zažgali, grad so polili, grad so mastili, vlili, razbili in ti nam ga boš povrnil, ti mali kmet ti, ti debilče mlado.

BABICA Daj mi ščepec sramu, otrok moj, ti nedolžnež ti!

DEDEK Princ, frdaman princ al hudič, še kr laziš. Joj, svet se tako vrti... vrt, vrtljiv v vrtini, vneto, vrvež, vrag, vino...

BABICA Daj mi ščepec sramu...

DEDEK Tu maš baba grda stara zmešana,

Dedek pokaže svoje genitalije

DEDEK Ščepec sramu za te tvoje grde navade, te ni sram, že ne vem več koliko prstov si požrla. Ali pojdeš na pogreb?

Dedek gleda Jaza.

JAZ Samo rad bi naprej...

DEDEK Kakšen bedak, iz tebe ne bo nič!

JAZ Ne razumem!?

DEDEK Buzerant!

BABICA (Jazu) Se rad pogovarjaš z nedoraslimi?

JAZ Nočem motit, se opravičujem, moral bi it, kam naj grem, da pridem od tod. Do starega hrasta bi rad...

DEDEK Nikamor, ti boš nam dal grad nazaj!

BABICA Jezus Marija, grad nam bo dal, grad nam bo dal.
Bogato živé spet bomo vsi naródi,
ki hrepené dočakat' ta dan.

JAZ Mudi se mi!

DEDEK Ključ maš, ti maš ključ, vedno si bil s ključem.

BABICA Naš kralj si, lastnik vseh gradov, ti si nosilec naših grehov! Kaj govorim, meša se mi že.

DEDEK S tičem si!

BABICA Naš kralj!

DEDEK Nahranil boš naše device.

BABICA Naš kralj... počak, kaj? Hrano nam bo odvzel?

DEDEK Naš kralj!

BABICA Si budala!

DEDEK Naš kralj!

JAZ Z vsem spoštovanjem. Mislim, da sem se znašel na napačnem kraju...
Kako naj pridem tja, rad bi videl...

BABICA Ta prijaznost te bo še stala.

JAZ Iščem pot. Vesta kam moram?

BABICA Ne ne, nenen, neee, ne, ne, ne, ne, ne, ne.

DEDEK Neeee. Eh, neeeee, nenenene.

BABICA/DEDEK Midva ne!

JAZ Čemu vaša bodala?

BABICA/DEDEK Bodala? Nabodala!

BABICA Slastna.

DEDEK Mlada.

BABICA Deviška.

BABICA/DEDEK Nabodala!

Jaz obupan pade na kolena. Z rokami ju roti za sodelovanje. Babica in Dedek pred njim padeta na kolena.

BABICA/DEDEK Grad!

JAZ Kje je?

BABICA/DEDEK Ti veš!

JAZ Ne vem!

Babica dvigne pokrovko s sklede, ki je na mizi. Iz sklede pogledajo glave živali, Jaz se nakremži. Iz sklede se vije gosti dim.

JAZ O, fuji.

Jaz zaspi od uspavalnega smradu. Babica in Dedek ga dvigneta in položita na mizo, nekaj mrmrata, začneta se vesti kot vrača, piha veter, svetloba postaja močnejša, ostane še samo bela svetloba, izginejo.

1.4 ZAHVALNI DAN

Sredi ulice je večja različica prejšnje mize, na mizi je gora različnega kruha. Za mizo sedita SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN, TETA, KI NI ČAROVNICA in Jaz privezan na otroški stol. Suhi oče, ki je odgovoren servira Apple Ipade. Hranjenju prisluškujejo vsi siti ljudje iz držav tretjega sveta.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Poskuša hraniti Jaza.

Jej otrok, če ne se boš posušil.

JAZ

Nimam časa, ne morem.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Jej, če ne te bom v žabo zacomprala.

JAZ

Ni potrebe, mudi se mi, res. A me lahko odvežete prosim.

Se delajo, da ne slišijo. K mizi se prikobaca DEBEL OTROK, KI JE ODRASEL.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Dober tek vsem!

SUHI OČE, KI JE ODGOVOEN

Joj, sine, ohladilo se je že, obiral si se.

DEBEL OTROK, KI JE ODRASEL

Niti ne.

Pavza. Nadaljuje navdušeno.

Ohrovt, ta drag ohrovt, tak za v juho ali sam z veliko praženih drobtin, tak ohrovt za v juho... Njamsi!

Jaz občuduje mizo.

JAZ

Tako grajsko zgleda, pravljичno? Smo na grad.

Vsi prisotni pogledajo vstran, kot da jih je nekaj zbolelo.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Jej sine. Samo od tega se ne naješ. Boš še lačen, vzemi še juho iz vrečke, z dodatki, z malo sreče dobiš občutek sitosti in dobro vest zdravega obroka, sinek moj.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Ti še pa nisi nič pojedel, ne boš mož postave, ne princ ne nič, še manj pa tič firič!

JAZ

Nimam časa, drugače bi z veseljem vse pojedel. Kdo pa je kuhal, kdo tako odlično kuha, spominja me na babičine dobrote, bog ji daj nebesa.

V enem kotu se zasvetlika. Družina se ne odziva, jim je odveč.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Ti ni udobno? Sezuj se ali sleči, naj ti ne bo nerodno, razkomoti se, doma si. Jej, jej lepo. Kot moj sinek. Povsod je lepo a doma je najlepše.

Jaz gleda prisotne in išče odgovor v očeh. Iz izložbe pride DEBELA TETA IZ AMERIKE.

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Jaz kot Debela teta iz Amerike bi rada kaj prigriznila..

Debela teta iz Amerika, Jaza odmakne z njene poti, kot da je muha.

JAZ

Poslušam vas, dragi moji. Kosilo je obrok, ko se družina zbere in pogovarja, sam bi si raje vzel več časa, prosil bi vas, da me izpustite, tesno je tukaj in v srcu me zbada. Prosim vas. Pred hrast bi rad, pred gra..?

Vsi ga jezno pogledajo, Jaz se ustraši. Nadaljuje, kot da se ni nič zgodilo. Debel otrok, ki je odrasel se vmes skuša igrati z Jazom, seveda ko ga ne premami hranjenje, kasneje ga tudi odveže.

JAZ

Jo, kako si debela!

Debela teta iz Amerike ta izjava vidno ugaja.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Jaz bi v juho dala not kosti, da ima okus, če kosti neb imela, bi pa dala nogavice, take nošene z velik okusov.

Suhi oče, ki je odgovoren prinese stol in Ipad, ostali prisotni jedo kruh in ga pomakajo v Ipade, drobtinice padajo na tla.

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Jaz pa goveji loj. Redi! Pa kaj. V Ameriki to delijo na ulici, da neb stradali, ne vem zakaj še tega ne delajo v Afriki. To je najcenejše in kar je najbolj važno, da je zdravo. Če daš not obgrizene nohtke pa je kot, da bi naribal parmezan na kremno juho. Ja, zdaj se zgražate, ko bo pa prišla tretja svetovna vojna pa bi vse dali za tako specialiteto. In potem še sladico, če je pa ni pa je tu Nutella. No Nutella je v vsakem primeru, tudi po sladici. Joj, zdaj pa že res preveč govorim. Lačna sem.

JAZ

Res si debela.

Debela teta iz Amerike spet naredi gesto, da ji ta kompliment ugaja. Vendar verjame, da ji je to rekla Teta, ki ni čarovnica, jo pogleda.

DEBELA TETA IZ AMERIKA

Hvala za kompliment, dober tek.

JAZ

Tudi sam sem bil debel in življenje me je shiralo. Shirale so me žaljivke, ki so me prebujale v uporništvu. In vsako zbadanje me vrne v otroštvo. »Joj, kako si ti sladek, tako lepo okrogel buhteljček, tebi pa dajo za jest. Vidim, da vam ne gre slabo. Uh, kako lepo zalita lička. A si veliko bil pri babici a ne da? Ja, se vidi.« No... Ampak res ne maram debelih ljudi, tako čudno počasi se gibljejo.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Stara koka, dobra supa.

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Jah, reklamni slogan koke Kole.

JAZ

To je čista norišnica, prosim pustite me oditi, odpovejte se me, a lahko prosim že končate s tem sranjem!

Ostali naprej mirno.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Ne vem, nisem bral. Jejmo, tudi ti jej!

DEBEL OTROK, KI JE ODRASEL

Sem se v vrtcu učil, mislim da je nekaj v zvezi s politiko... naj pomislim... Mislim, da so mrvice, za mafine.

Debela teta iz Amerike svoje drobtine izrecno meče Jazu.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Sine, vse to imam v shrambi. Te *esencialne*, na neki reklamni sem zvedel za to besedo, radioaktivne elemente, ubite priseljence, steroide... Bogata nahajališča...

Pavza.

No, v glavnem prej si hrane nismo mogli privoščiti. Zato jej sinek moj, da boš zrastu in boš močan postaven moški, kot Kim Džong Un, vsi hočejo biti kot on, samo jaz se ne spominjam iz katere pravljice je.

JAZ

Smrdi! Vse smrdi in znašel sem se sredi razprave buržoaznih malomeščanov. Kaj še lahko bolj grozno doleti kultiviranega študenta. No, kruh je dober, spominja me na nekaj... Na nekaj iz

kamnoloma, samo namočiti bi blo fajn. Mudi se mi! Spustite me prosim.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Ne razumem. Kaj pa ti Debela teta?

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Jaz tudi ne, pa kaj. Delaj se da razumeš pa je, potem vse razumeš. Pr nas v Ameriki, se ve, ne v takem zakotju kot tukaj, da se ve, se vse tko dela, pol še za jest dobiš.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Mogoče je pa ta možakar kot kak pevec, zlo znan. Včasih vidim kak plakat. Berem pa ne... To je bolj zate Teta, ki nisi čaravnica, sej učiš mulce.

Teta, ki ni čaravnica prikimava.

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Jah, pr nas v Ameriki še samo črnci pojejo. Nimam nič proti, da ne bo pomote, nee, ne, ne. Čisto nič. Sploh me ne mot ta njihov poseben vonj, nenen, nee, kje pa. Kupujem pa pr bosancih, rajš kot pr njih, tačrni. Pr njih še sicer nisem nič kupila, ker se od njih distanciram, tko čisto nevtralnno. Jih pa podpiram, zato vedno odpadke mečem na cesto, da majo kaj za delat. Pa za jest!

JAZ

Hrana ni vedno rešitev!

Vsi se bašejo.

Ne morem, kot da sem začaran, težko se premikam.

DEBEL OTROK, KI JE ODRASEL

Huh, kok sem se najedel. Komaj čakam še na pico. Lejte tega skuštranega.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Družbeno koristno delo. Fuj.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Si pa prijazna. Zakaj pa je tak, skuštran?

DEBELA TETA IZ AMERIKE

A ne de. A bi me kdo zmasiru, da lažje pogoltnem. O čem se pogovarjamo?

TETA, KI NI ČAROVNICA

Teb Suhi oče, ki si odgovoren je lahko govort.

Nerodna pavza.

Nerada motim, saj je družbeno koristen pogovor, ampak zdi se mi da nekaj voham. Zraven mene je.

Pogledajo na Jaza.

JAZ Lakota!

TETA, KI NI ČAROVNICA Spet ne razumem, ti?

DEBELA TETA IZ AMERIKE To je to ko majo pedri, tud z afrike, od črncev. A me res noben nebi?

JAZ Budale, spustite me, takoj! Ne maram vas. Prostaki, divjaki, bedaki.

TETA, KI NI ČAROVNICA Ja, če se sam ne moreš osvobodit, kdo te pa potem bo? A misliš, da mi, šola? Ne, ne, šola samo vzgaja, ne pa osvobaja!

DEBEL OTROK, KI JE ODRASEL Debela teta, ne. Nekaj pa bom rekel še iz vrtca znam, a ne?

Pogleda Teto, ki ni čarovnica ona mu rahlo aplavdira.

To kaj so nam ti pedri prinesli je HIV... a ne bi mogla bit zdaj pica na vrsti, lakote še nisem jedu, sicer se sliši kar slastno. Jest te nebom masiral. Naj te ta masira, ki nima za frizerja ma pa za HIV. Hahahaha.

JAZ Lakote se ne je, se jo občuti!

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN Otrok je, nedolžen otrok, malo starejši otrok.

Osvobodi roke Jazu.

Moja odgovornost je, da ne stradamo.

JAZ Mmmmm, em, em... em, jaz bi samo do gradu!

TETA, KI NI ČAROVNICA Nekdo zvoni, naj kdo odpre.

DEBEL OTROK, KI JE ODRASEL Lačna si, pa maš prisluhe.

DEBELA TETA IZ AMERIKE Haluciniraš.

TETA, KI NI ČAROVNICA Vam že pokažem.

Teta, ki ni čarovnica odide do vrat in pozvoni.

JAZ A bi se zdaj igrali?

DEBEL OTROK, KI JE ODRASEL Pica, pica, pica, eko bio domača pica. Obožujem igro, pred in po jedi, njamsi. Igra med jedjo.

Jazu pomaga s stola.

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Men se ne da, sem se naigrala na plantažah. Dej me ti zmasiraj malo, lahko je tvoja igra. Od prsi navzdol.

TETA, KI NI ČAROVNICA

K maši so prišli!?

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Jazu.

A bi bil tako dober, utrujen sem.

Jaz odpre vrata, pred vrati veliko ovac, belih ovac. Debel otrok, ki je odrasel si nadene Hitlerjevo podobo in stoji v znameniti pozi pred vrati.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Pa saj še nismo lačni, ni časa za odiranje!

Pavza

Kdo je ta pastir?

DEBELA TETA IZ AMERIKE

A se men samo zdi ali so se kokice res zažgale!

TETA, KI NI ČAROVNICA

Kako so lepe, kako zagorele in tako rejene. Mi o hrani, naš farovž pa pred vrati. Mislim, kdo so ti neki, bogu za hrbtom malomeščani.. zdi se mi, da poznam tega pastirja. Kot da bi ga zacomprala.

Teta, ki ni čarovnica pomaga Debelemu otroku, ki je odrasel in mu nadene Hitlerjeve brke.

JAZ

Dobra igra, taka ta prava, človek bi rekel zgodovinska, sam čas se izteka.

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Iz Amerike so, ampak nekaj bavarskega je na njih.

Se baše s kokicami in napeto spremlja.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Kdo si pastir?

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Ravno prav soljene!

DEBEL OTROK, KI JE ODRASEL

Kot Hitler.

Sie sind zu essen!

DEBELA TETA IZ AMERIKE

Kokice! Kokice buteljček, okrogli buhteljček z marmelado. Kokice so prav soljene, sicer pa se pečene hrustlajve kože ne bi branila. Kr blede se mi od želja.

Teta, ki ni čarovnica si poskuša prisluhnit ovcam.

OVCE

Jaaaaaaaaanez, jaaaaaaa, jaaaaaaaaaaaannnnnez, jaaaaaa, jaaaaaa, jaaaaanez.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Ne razumem, pa zadolžena sem za dopolnilni pouk.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Kater Janez? A ni Ivan?

JAZ

Smrt fašizmu!

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Svoboda narodu!

Suhi oče, ki je odgovoren ustrelil Debelega otroka, ki je odrasel.

TETA, KI NI ČAROVNICA

Perilo moram obesit in teste popraviti.

Debela teta iz Amerike se nabaše s kokicami in se zaduši, Teta, ki ni čarovnica se je ob vhodu spotaknila in umrla, Oče, ki je odgovoren je ob pogledu na ustreljenega sina vezel izpod mize fotografijo, jo dal Jazu in ustrelil še sebe. Ko se je ustrelil, da Jazu še pištolo. Ovce še vedno blejejo.

SUHI OČE, KI JE ODGOVOREN

Bistvo je očem nevidno!

OVCE

Jaaaa..... Jaaaaaaa.... Jaaaaaaaaaaaaanez.

Jaz vrže pištolo in Hitlerjevo opravo proti ovcam in zapre vrata, jih zaklene. Jaz gleda v fotografij.

JAZ

Nostalgčno veselo.

To sem mali jaz in mama.

Jaz odklepa vrata jih odpre, pogleda kaj za njimi. Ko se prepriča, da ničesar več ni, gre ven, zapre in zaklene.

1.5 NA JURIŠ!

Jaz se pred ogromnim ogledalom gleda. V ogledalu sta MAMA in OTROK, ki se igrata z želvo. Želva ima pentljo. Zraven želve je leseni grad.

MAMA Jaz te imam kljub temu rada.

OTROK Ne morem. Tak sem.

MAMA Vem, zato pa se tega zavedaj in spremeni. Vse se da, če se hoče. Kaj bodo drugi rekli.

OTROK Me ne zanima. Kupi mi.

MAMA Nisi punčka!

OTROK Kupi mi...

MAMA Ne smem. Maš želvo zdaj. Pa avtomobile od prejšnjič, nobenih barbik. Nobenih!

OTROK Pikica je brezzvezna. Ni, isto. Prosim, mamica. Prosim, kupi mi jih. Te so za jest.

MAMA Boš same gnile zobke imel.

OTROK Ne maram te.

MAMA Debel si.

OTROK Sovražim te!

MAMA Kaj si rekel?

OTROK Crkni! Cekni, crkni, crkni.

MAMA Tišina!

OTROK Ni čudno, da je očka odšel!

MAMA Očka ne obstaja!!!

OTROK Obstaja!

MAMA Takoj sleči to oblekico, si slišal? Takoj in da te v življenju ne vidim v oblekicah. Če ne, če ne...

OTROK Kaj pol?

MAMA Ne vem. Basta! Basta!!! Otrok nehvaležni, pamž mali sirotasti sirotelj.
Pankrt, nič drugega kot večni pankrt!

V ogledalo se zaleti črni vran z nahrbtnikom, ujame se v bodečo žico, steklo krvavi. Mama in otrok izgineta. Izriše se zemljevid do gradu. Jaz gleda. Zbriše se. Reši vrana in ga da v naročje mu sname nahrbtnik, ga položi vanj in si ga sam nadene. Na krvavečem steklu se nekaj izpiše. Jaz bere.

JAZ Pri ginu, pri vžigu avtomobila, carinik, posmehljiv, na ladji v kapitanovi sobi, med parjenjem mačk, zobozdravnik, debel, med prsti na nogah, pred smrtjo, garderober, prilagodljiv, za obzorjem, po porivanju, varilec, brez udov. V sili razbij steklo.

Jaz razbije steklo. Prikaže se CARINIK s steklenico gina za pultom. Gleda mlado PUNCO kako se sklanja nad motor avtomobila. Rahlo se ji smeji in jo poželjivo gleda. Punci avto ne vžge, nerodno ji je. Napravlja se k nevihti, zato veter Punci meče lase nazaj, strah jo je, bliska se in grmi. Prileti Kresnička, ki je ubita bila s pletilkami in volno, občasno plete.

KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA

Če je človek žival, recimo antilopa, jo ljudje, ki so levi, pojejo.

CARINIK Bo potrebno porint.

PUNCA Prosim?

CARINIK Najbrž je jermen šel.

PUNCA Gin bi!

CARINIK Samo cigaro!

PUNCA Prasec.

CARINIK S kom se ti pogovarjaš.

PUNCA S tabo ne.

Carinik vstane in gre do Punce.

CARINIK Ti bom pokazal.

Se lovita okrog avta. Punca vidi Jaza.

PUNCA Pomagaj mi, skoraj spočeti otrok, prosim te.

CARINIK Nikogar ni, tu ni nobene meje, nikoli ni nikogar. Samo hrast je, ki še stoji!

JAZ Gledam punco in se ne premaknem, sem steklenica gina. Grenak in oster sem, lahko se le razbijem ter hlapim, upajoč da do gradu.

Steklenica se začne premikati in pade, se razbije.

CARINIK Pičku mater.

JAZ Začnem hlapeti, plujem, razlegam se po širjavi, vidim jo, Punco. Jezna je, štopa. Vidim tudi ptice, kanadske gosi, vidim amazonko kako vije, vidim luno, vidim štiri galaksije.. Vidim molekulo gina. Jaz sem ta molekula, ki je Punco rešila.

PUNCA Prepozno, je že penetriral, ti se boš rodil, ti. Ti mali buzerant z gnilimi zobmi. Prisežem, pri tem avtu in cariniku prisežem. Brez fotra boš.

V ozadju pavji klic, tudi petelin se oglasi.

JAZ Moram, naprej moram... Sicer sem se že rodil in ne potrebujem take ničvredne matere, kot si ti. Nikoli je ne bom mel. Hotu sem ti pomagat, oziroma sem ti. Ti pa niti hvala ne rečeš. Naprej, naprej, naprej moram!

Iz ozadja se slišijo koraki vojakov, korakajo proti Punci!

VOJAK 1 Vidim tarčo!

VOJAK 2 Sprejeto.

VOJAK 3 Napad!

PUNCA Sem punca, posiljeno dekle.

VOJAKI Mi pa vojaki, iz mesa in krvi!

VOJAK 1 Takšno je plačilo za obrambo, za domovino! Obesit in viset!

VOJAK 2 Sprejeto!

VOJAK 3 Prodiramo!

PUNCA Sem punca, posiljeno dekle. V mlaki krvi.

VOJAK 1 Naprej!

VOJAK 2 Sprejeto.

VOJAK 3 Poslovim se še.

VOJAKI Naprej!

PUNCA Hvala.

JAZ Nisem mogel gledat, tudi sam sem moral naprej. Za vsakega je enkrat čas. Če imaš slabo izkušnjo, jo napiši v pesek in čakaj, da jo bo veter odpihnil. Če pa imaš dobro, jo vkleši v kamen, da bo večna. Koga bodo pa obesili pa ne vem. Bojda nekdo že visi, upam le da ne mislijo gradu.

PUNCA Hvala sem rekla, je že bolje!

MAMA (*Njen glas*) Punca drži se, tudi jaz sem bila enkrat punca.

Iz daljave se sliši šarmanten pavji klic, tu in tam je videti kresničke. Vojaki so odkorakali, punca je v solzah obležala, Jaz pa je z nahrbtnikom odločno odkorakal proti pravkar prikazani luni.

1.6 LAST NIGHT I DREAMT OF SAN PEDRO

Jaz se znajde v nočnem klubu. Vse je v pričakovanju šova. Žarometi z disko krogle obsijejo dvorano, počasi se spušča tudi dim. Okrog odra je pet stolov, na treh sedijo obiskovalci. Na odru je ogromni zbor pevcev v opravi nun. Na oder stopi Hijacinta, dolgolasa ženska s svetlimi lasmi, pripeta na veliki križ. Nune so že pričele s spremljavo. Vojaki v ozadju.

ZBOR NUN Uuuuuuuuuu, uuuu, uuu, uuuuuuuuuu, uuuuuuuuuu, uuuuuuu, uuuuu,
uuuu...¹

Nadaljujejo kot podlaga. Hijacinto obsijejo žarometi.

HIJACINTA Life is a mystery,
everyone must stand alone,
I hear you call my name,
and it feels like home.

S pomočjo Zbora nun.

When you call my name it's like a little prayer.
I'm down on my knees, I wanna take you there.
In the midnight hour, I can feel your power.
Just like a prayer, you know I'll take you there.

I hear your voice, it's like an angel sighing.
I have no choice, I hear your voice.
Feels like flying.
I close my eyes, oh God I think I'm falling.
Out of the sky, I close my eyes.
Heaven help me.

Iz vseh smeri se pojavi ogenj, kot presenečenje, Zbor nun dvakrat ponovi.

Life is a mystery, everyone must stand alone,
I hear you call my name.
And it feels like...

Zborovski solisti.

Just like a prayer, I'll take you there.
It's like a dream to me.

Konča se veličastno, in po koncu Hijacinta stopi s križa in ta se bliskovito vname. Ko zbor odpoje, popadajo kot grmada. Hijacinta se prikloni, občinstvo navdušeno ploska in ji mečejo denar.

¹ Nune pojejo spremljavo Hijacinti skladbo Madonne – *Like A Prayer*.

² Puntarska pesem – Bratko Kreft (Drama *Velika Puntarija*)

HIJACINTA

Buona sera, cari visitatori, cari peccatori! Dober večer dragi navzoči grešniki! Vam je kaj vroče? Ne slišim! Vam je kaj vročeee? Ker jaz sem že čisto mokra! Ahaha, packa. Veseli me, da vam nocoj lahko ugodim. Zato pričakujem, da boste tudi vi ugodili meni. Hvala vam za prispevke, saj veste kako smo mi umetniki, za denar moramo dobesedno na kolena. Tako kot verniki, no tukaj je drugače, tukaj jaz rada klečim! Ohjojo, hahaha, spet sem zašla...

Jaz zbegano gleda, užival je v šovu, nenadoma ga obsije snop svetlobe.

Kaj pa ti srček?

Jaz je tiho, ne upa reči ničesar, nerodno mu je.

Ti je muca popapala jezik?

JAZ Zašel sem.

HIJACINTA To vsi rečejo.

JAZ Res, zmeden sem, lahko... Kdo si?

HIJACINTA Kako to misliš kdo sem?!

JAZ Ime ali pač to kaj je s čimer se ukvarjaš?

HIJACINTA Io sono transessuale. Mwa.

JAZ Me veseli, jaz sem popotnik, grad iščem. V bistvu nekaj sem videl, nekoga na gradu, pod drevesom. Oziroma na drevesu. Prepričal bi se rad, če je res to vse..

HIJACINTA Pridi, sprosti se. Odpri mošnjiček... Ajaaa, hahaha, pozabila sem, nobena prazna vreča ne stoji pokonci.

JAZ Samo pot na grad bi rad našel, tavam naokrog in skoraj sem že obupal. A mi lahko poveš prosim kod moram.

HIJACINTA Najprej se lepo sprosti.

Hijacinta zapleše solo točko Jaz, pleše okrog naročja. Trije obiskovalci so še zmeraj s hrbtom obrnjeni.

HIJACINTA Zakaj od božiča?

JAZ Em...

Pavza.

Nisem...

HIJACINTA Zvestih si zapomnim.
JAZ Hotu sem videt drug svet.
HIJACINTA Videt ali poskusit.
JAZ Zakaj se ne obriješ do konca.
HIJACINTA Tako jim ugaja.
JAZ Komu?
HIJACINTA Bogovom!
JAZ Kakor rečeš...

Pavza.

A veš kje je grad?

HIJACINTA Ja, valda, si pa res cukrček prismoda. Vidim, da se v tvojem žepu skriva trdota. Dobrodošel v mojem kraljestvu.
JAZ Pravega iščem.
HIJACINTA Jaz tudi...

Pavza.

Princa mislim.

Pavza.

JAZ Všeč si mi.

Mimo prileti Kresnička, ki je ubita bila.

KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA

Tu je kot v močvirju ali tropskem pragozdu, vse vlažno!

HIJACINTA Vem. Dej mi un bacio.

Pavza.

JAZ Jaz tebi?

HIJACINTA Tukaj ne boš našel nobenega gradu sirotelj. Principe, mio caro principe. Vem kaj iščeš, poznam take sorte ljudi. Vsi pridejo vsaj enkrat sem. Včasih tudi z vrtnicami. Takimi žametnimi, rdečimi kot so bile na maminih prsah in hkrati na mojem maturantskem suknjiču, ob spremljavi tišine.

Hijacinta si prižiga cigareto.

Boš?

Jaz odkima.

Eni prinesejo tudi večni spominček... al pa tudi nič.

Pavza.

No, nekaj pa imajo skupnega. Vsi odidejo prav v isto smer.

JAZ Zakaj? Kam?

HIJACINTA Si pa res zelen.

Pavza.

Domov k ženi, ljubici, ljubimcu...

Dolga pavza.

JAZ Ljubim te!

HIJACINTA Vem.

Pihne dim v Jaza.

JAZ Pogrešam te.

HIJACINTA Aha...

JAZ Potrebujem te.

HIJACINTA Tudi to vem.

JAZ Zakaj si tako hladna?

HIJACINTA Misliš vroča. Potrebujem te, želim si te, sanjam te... Imaš denar?

JAZ Ne, lahko pa ti priskrbim večni spominček.

HIJACINTA Ga že imam.

JAZ Kje ga skrivaš.

HIJACINTA V sebi.

JAZ Kdaj maš rok?

HIJACINTA Ne razumeš.

JAZ Kdaj maš rok?

HIJACINTA Za HIV ne potrebuješ roka.

Obrne se prvi gost.

DEDEK Sem ti rekel, kaj dobiš od takih spak.

Obrne se drugi gost.

BABICA Spet se vmešavaš. Nikoli se ne bo osamosvojil.

DEDEK Tiho baba.

Dedek gleda Jaza.

A veš kaj imata skupnega pička in motorna žaga?

Hijacinta posluša zavzeto, Jaz tudi.

Če ti zdrsne roka, si v riti.

Nerodna pavza. Dedek se zelo smeje, Babica jezno in resno.

BABICA Za zjokat.

Prvi in drugi gost se obrneta nazaj za mizo. Naprej se obrne tretji gost.

LUDAMILA NOVAKOVIĆ

Se spomniš Denis, sem ti rekla. Če bi se spremenil bi bilo vse v redu. Tako sem pa nama olajšala življenje. Kako bi zdaj preživel, no povej mi, dragi otrok moj. Bi zdržal ves ta pritisk? Pomagala sem ti.

Hijacinti gre na jok, sname si lasuljo, stoji pri miru, jaz zaprepadeno opazuje

HIJACINTA

Resignirano.

Hvala mama. Dobro si me naučila. Potrebno se je distancirati, ne čustvovati, tako ne boli.

Pavza.

Hvaležen sem ti, za vse.

LUDAMILA NOVAKOVIĆ

Vsaka mater si želi hvaležnega otroka. Denis, hvala ti, hvala ti, da si vsaj enkrat hvaležen. Moja naloga je izpolnjena.

Pavza. Jaz ne ve kam naj gleda, toči solze, podpira Hijacinto, Hijacinta zbira energijo. Zbor ležečih nun začne prejšnjo uverturo. Hijacinta se zbere in odločno Ludamili Novaković.

HIJACINTA Vaffanculo monstrum!!! Zgini! Zgini, zgini. Da te ne vidim več.
Monstrum! Zgini, gnij!

LUDAMILA NOVAKOVIĆ

Sem že pozabila na to... Bi šla, če mi črviček Peter ne bi grizljal stopala
in če ne bi bila polna žametnih vrtnic, tudi tvoje so ovenele a vendar še
jih veter ni odnesel. Stilista mam!

Tretji gost se obrne nazaj za mizo.

HIJACINTA Sovražim te!

*Vzame čevelj in ga udarja ob rob odra pred tretjim gostom (Ludamilo Novaković).
Zbor nun kulminira in konča ob zadnjem udarcu s čevljem ob rob odra.*

JAZ Grozno.

Obrneta se prvi in drugi gost.

DEDEK Sam si je kriv, kaj pa rineš na grad. Je že prepozno!

BABICA Vidiš.

DEDEK Tema je.

BABICA Ja, luči menda ja ni.

DEDEK Hudič /

Babica ga prekine.

BABICA Babji, to že vem. Spat pridi.

JAZ Spet bosta začela.

BABICA Se ti je opravičil?

HIJACINTA A lahko človeka enkrat pustita, da sam odloča v življenju.

DEDEK Ja. Pustila bova, da bo to debilče mlado samo odločalo, bomo videli kaj
se bo odločilo.

BABICA Skrij prste, ki jih nimaš!

Hijacinta oba gosta obrne.

HIJACINTA Adijoo!

JAZ Ne vem... Kaj... naj. Vse si mi. Nekaj tukaj notri...

Se treplja po srcu.

Mi pravi, da si prava. Družina pa da ne.

Na oblaku se spusti Kresnička, ki je ubita bila oblečena v angela in spremlja s harfo.

HIJACINTA Jaz... Hijacinta... sem v objemu terra rose,
sem bitje, ki ga napaja tema, vlaga in prah,
sem zasuto telo.
Telo, ki je z vrtnicami pokrito bilo.

JAZ Nemara sem ugotovil,
da na potovanju skoz življenje sem.
Naj bo prošlo ali bodoče,
kresničke so bile vedoče.
Ta noč krasna na kresno noč je vsa,
a meni duša je vrč brez dna.
To brezno pogloblja se,
ker moj ljubi ne kesja se.

HIJACINTA Pridi, izgubljeni iskalec gradu,
sanjski moj guru.
V svoje kraljestvo sprejemem te
in nikdar ne zapustim te.
A izpustiti te, naročeno je bilo,
sprejela sem nalogo to grenko,
na poletni solsticij dala sem dušo in telo,
predala za ljubo bolezen grenko.

Iz ust do ust prenaša se,
iskalec s Hijacinto ponaša se.
Preizkušnja sle v jasli,
kot čista solza vsem se jasni,
iskalec gradu boji se basni.

Zato da pot varna bo,
Zapleši z mano to slavje sladko!

Jaz Hijacinto stisne in se pripravita za ples. To je največja zabava... Zemlja se vrti, dogaja se na veličastnem gradu. Pride celotno živalsko kraljestvo. Prisotni govorijo replike eden čez drugega, začel se je harmonični kaos, kaos veselja. Jaz izstopi vloge in govori v svojem imenu. V tem primeru branja je to avtor drame, Sandi Jeseničnik.

JAZ Kaj naj rečem, začelo se je od malega. Ponoči sem se prebujal zaradi grozних nočnih mor. In to samo zato, ker so me rajcali tipi. Pravil sem si, da če tako razmišljaš, greš v pekel, tako kot so nam to pri verouku govorili. Priznam. Tega me je bilo strah! Jaz sem hotel samo med angele, med prebivalce, ki se med seboj spoštujejo in »ljubijo«. Nekega dne sem stal na železnem mostu, potka levo vije v tihi zeleni gozd, ki spomladi zadiši po čemažu. Lepi spomini. Takrat sem razmišljal, ali naj se podam v globino ali širino. Eno je pogubno

takoj, drugo morda veliko kasneje. V glavnem, pač imel sem »čudne« nočne more. Zato sem se zavestno vračal k puncam, hotel sem jih imet, se zanimat za njih in tudi dobro sem se razumel z njimi. Ko sem pa skušal navezati stik s fanti, svojimi vrstniki, sem pa imel občutek, da me hočejo. Še posebej eden izmed popularnih posebnežev. Prišel je trenutek, ko sem čutil, da sva povezana, roka mi je povzela od njegovega pasu navzdol in se ga prvič dotaknil. Ustrezalo mu je, skupaj sva jih držala. Bila sva kot dva petletnika, ki držita vsak svojega deževnika. Postajal sem starejši. Vedno bolj so me mikale moške dlake, take ta prave. Čvrste, črne kot premog in izoblikovano telo Michelangelovih linij. Sram me je bilo, taval sem. Hodil po meji živeti-umreti. Skušal sem se pozdraviti, molil sem, da bi postal normalen, naraven. Bog me ni hotel uslišati, spraševal sem se, če me hoče morebiti za svojega poslanca, da postanem duhovnik, saj je več takih moških, ki nimajo žena v teh vrstah... No, v glavnem, imel bom ali sem jih imel 21 let. Spoznal, da lahko ljubiš osebo ne glede na to, od kod prihaja, lahko jo spoštuješ, lahko se je dotikaš, tudi ne glede na spol. In tako je nekega dne prišel. Končno sem dobil, moškega, ki sem si ga želel. Spoznal sem to, kar sem. Sprejel sem! Ljubi sebe kakor svojega bližnjega, se pravi mojega moškega. Drugi me prej v življenju niso bili sposobni ljubiti. Sicer pa ne verjamem v ljubezen na prvi pogled. Verjamem pa v seks na prvi pogled. Vidite to mojo brazgotino na roki. Dobil sem jo od bodeče žice. Ko sem šel iz šole, me je napadla gruča starejših učencev in za mano kričala: 'Peder, crkni! Zapret bi te morali... Zažgati to golazen, na kol nabiti in glavo prefukati z lastnim tičem...' No, ko sem tekel čez pašnik, sem se zadela ob žico, nisem se mogel rešiti. Prišli so in me topli, pljuvali, vtikali palice vame. Bilo je v drugi polovici maja, božalo me je nekaj prijetnih toplih sončnih žarkov. Povem vam, da sem še vedno vonjal šmarnice in cvetove akacije. Slišim zadrgo in po meni se vlije slap rumene tople tekočine. Odidejo. Jaz sam s kobilico in regratovimi lučkami. Nisem mogel več jokati, bilo mi je lepo. Gledam oblake, skušam razbrati njihove oblike, je to samorog ali nosorog. V daljavi sem ugledal tudi mavrico, izgleda, da je bila nekje ploha, ki je prevzela moje solze, kajti moje oči so bile suhe in nisem mogel več jokati. Utrujen sem, spat grem. Lahko noč.

Začne se valiti dim, Jaz se uleže in zaspi.

1.7 SODBA

*Pred grajskimi vrati, za obzidjem je videti mogočen hrast, zvok topota se stopnjuje.
Ljudje se zberejo in izvajajo linč nad nedolžnimi.*

ZBOR VOJAKOV

Le vkup, le vkup, uboga gmajna!
Heja, hejo!
Za staro pravdo zdaj bo drajna.
Heja, hejo!
Zimzelen za klobuk!
Punt naj reši nas tlačanskih muk!

Le vkup, v poslednji boj tlačani!
Heja, hejo!
Sedaj se kmečka gmajna brani!
Heja, hejo!
Puško, meč, kopje v dlan!
Za svobodo bije se tlačan!

Iz grajskih kvedrov teče vino,
Heja, Hejo!
Zažgali grofu smo graščino,
Heja, hejo!
Grad gori, grof beži,
vino teče naj, če teče kri! ²

- Men je ta maškarada žaljiva do mene kot ženske. Pa briga me njegova spolna usmerjenost, to nima veze.
- Če se ženska preobleče v deca je to OK, če se pa tip v žensko je pa takoj vse narobe, ponižujoče in moralno sporno. A to zato ker biti ženska je ponižujoče in moralno sporno?
- Uboga reva, a užaljena si zato, ker se nekdo xy preobleče v žensko. Se ti zavedaš, da se to dejanje tebe prav nič ne tiče? Zakaj za boga bi ti morala biti užaljena? Samo zato, ker te to moti, a? To ni "užaljenost". To je nestrpnost. Lahko olepšuješ, zavijaš v celofan in jočeš, kako si užaljena, ampak zame si nestrpna.
- Mislim, da gre tukaj za nerazumevanje, nepoznavanje pojmov.

Eden izmed njih doživeto odpoje.

² Puntarska pesem – Bratko Kreft (Drama *Velika Puntarija*)

- »A desert holiday,
Let`s pack the drag away.
You take the lunch nad tea.
I`ll take the ecstasy.
Fuck off you silly queer,
I`m getting out of here.
A desert holiday,
Hip hip hip hip hooray!«³

Navdušeno ploskajo, nekdo vrže jajce v nastopajočega.

- Stavim, da nimaš niti pol te jajce!

Pribeži Jaz.

JAZ A bodo res odprli vrata? Se bo to vse res zgodilo?

- Bo ja, bodo, tako pravijo.
- Čas je že.
- Kaj se pa ti oglašáš? Zapret bi te mogli, z njim vred.

Gruča ljudi ga začnejo prerivati, tepsti in Jaza dvigovati v zrak.

- Včeraj sem po televiziji gledala oddajo o transseksualcih... Sama imam precej mešane občutke... Predvsem se mi zdi nekako... kaj pa vem... žalostno... Kaj pa si vi mislite o tem? Ali imate sploh kakšno mnenje?

JAZ Kakšna slaba energija, kdo ste, hočem nazaj, domov.

- K mamici bi šel, zdaj bi pa šel nazaj jokati. A nisi že dovolj prejokal, tu si, ni več poti nazaj. Pomagali ti bomo, da boš dobro živel in ti bo dobro na Zemlji.
- Kakšen pa je, kot da bi gledu pornič.

Prisotni žvižgajo in rajajo, nekje se dogaja tudi razvrat. Ena nuna potegne otroka izpod obleke in ga zakoplje pod oder.

- Meni se zdijo bolni. Ti pedri pa to.

³ Pesem je iz filma *The Adventures of Priscilla, Queen of the Desert*.

- To so moški, ki ne sprejmejo svoje moškosti. In potem se našemijo v gnjusne in kičaste ženske, ki nimajo ženskosti.
- Ah, modna muha. Pa kaj čmo - vsak lahko dela iz sebe kar hoče. Meni pač niso všeč, njim pa naj Bog požegna.

JAZ

Kaj se dogaja z mano, zakaj ves ta gnus, ti udarci, bolečina pri srcu. Jaz moram na resnični grad.

Gruča ga posrka.

- Jaaa, ta oblikovalec Aleksander McQueen je zakon!
- Men pa Avseniki!
- To se vid!
- On se je tud ubil, ker je peder, baje je HIV fasu!
- Od žalosti se je, mama mu je za rakom umrla.
- Včeraj sem naročila hotdog z majonezo, dobila pa z gorčico.
- No, v bistvu sem mislila transseksualce, Tamara... ne transvestitov... transseksualci so ljudje, ki izvolijo zamenjati spol... transvestiti pa se samo preoblačijo v javnem in zasebnem življenju... potem so še tukaj travestiti, ki se samo oblačijo, da zabavajo.
- Slabo slišala... Ma sej v bistvu mislim isto o transseksualcih: Ponavljam: Meni se zdiijo bolni!
- Sej, če ga ne znajo uporabljat, naj si ga odrežejo.

Velika pavza. Zbor nun se zgrabi z eno roko za mednožje, drugo roko pa dajo na usta, kot da so prestrašeno presenečene.

ZBOR NUN

Pojejo.

Ubi, ubi, ubi pедера, pедера, pедера,
ubi, ubi, ubi pедера, pедера, pедера,
ubi, ubi, ubi pедера, pедера, pедера!

- Ja, je malo žalostno.
- Imam morda malo globlje razumevanje tega, ker se tudi sama soočam s svojo moško stranjo... V današnji družbi pa te možnosti nimaš - morda si lahko feminiziran moški ali maskulinizirana ženksa ali pač androgino bitje, čisto sigurno pa ne moreš biti biološko ženska in živeti kot moški in obratno. In če si tega želiš?

Množica jo posrka.

- Žalostno je, da imaš občutek kot da tvoje telo ni tvoje telo ampak nek zapor kamor so te vtaknili pomotoma. Domnevam, da je malo podobno temu, kar doživljajo totalno zakompleksani ljudje - ljudje s prehranskimi motnjami ali s telesnimi deformacijami.
- Sem zadovoljna s tem, kar imam, in ne bi zamenjala za tiča.

Neskončni smeh, ploskajo in pozdravljajo prejšnjo izjavo.

- Še ena zanimivost: niso vsi transseksualci geji, mislim pred operacijo - pol se pojmi malo zmešajo. Gledala sem eno reportažo na nekem nemškem kanalu pred časom, kjer je kazalo enega tipa, ki se je dal operirati v žensko, potem pa je imela trajno razmerje z žensko! Malo absurdno, a ne?

Pojavi se Jaz.

JAZ

Izboril si bom besedo.

- Ne, ti nisi tak. Vedno si bil mevža.
- Pusti mu do besede, kakšna je pa to olika.
- Sej vidiš, da je nima. Še paternošter ma od zelja zapackan.

JAZ

Na poti sem srečeval vse moje spremljevalce življenja, nikoli zares odgovora dobil, stalno bil speljan v past. Podpora in jasni odgovor je vse kar ta mali človek jaz, kličem od vas ljudi. Pikica, moja mala želva pikica, ki postala je odrasla modra gospa Miranda. Dala mi je vedet, da moram gledat s srcem, gledam sedaj, žalostno pred vas, prazen, ker sam sem nekaj izgubil. Svojega sem ljubil, moškega, za to žrtvoval in šel v pogumno temo. Brezno, sedaj iščem pot, bojim se da tavam v prazno, res potrebujem izhod, počutim se ujet v svojih sanjah, v svetu, ki se ciklično ponavlja, to so moji občutki. Z veseljem bi vsem ugodil, vendar zbrana družba, vaši pogledi se razlikujejo in menim, da je danes

dan, ko lahko stopim pred vas, kot človek iz mesa in krvi ter obelodanim, da širne svobode si želim. Nekdo prisega na rukolo, spet drugi ne bi jedli paradižnika, spet tretji prisegajo samo na svinje. Dejmo se spoštovat in sprejemati drugačne misli, običaje. Vsi smo prebivalci tega sveta in s sosedje v tej simbiozi.

- Sam nakladaš.
- Čas si kupuješ, samo jaz ne vem za kaj?
- Sprejmi to, v redu človek si, ja lahko ga maš rad, tudi če je moški.
- Družbaaaa, halo!!!
- Ubit! Zatret! Požgat, pa odrezat vse kar majo.
- Tebe bo moral župnik odret in nategnit pa poročiti!

Med gručo ljudi je videti, kako Jaza skrijejo podse.

- Jaz pa imam prijatelja ki je že od malega ugotavljal da je bolj ženska kot moški....mi smo se igrali z avtki on pa zmeraj z pupami ali pa se je delal užaljenega... Čez čas je ugotovil da je resnično homoseksualno usmerjen in je svoje želje tudi uresničil.. Potem se je preselil k svojemu fantu v Avstrijo in pri njem živel 3 leta. Vendar kdaj koli sem ga videl nikoli ni bil resnično zadovoljen s seboj... Nazadnje ko sem ga srečal pa je izražal neko srečo in veselje... Po pogovoru mi je razkril da je operiran in da je sedaj resnično srečen...
- Treba ga je pospraviti!
- Nagradit? To tudi jaz pravim.
- Tam majo tudi Kurčito Wurst, oni so čudni.
- Ti si čuden in umil bi se lahko.
- Lejte, drevo se premika.
- Raste, o moj bog, vidim kako raste.
- Sončni vzhod je, optična prevara tepec.
- Zadet si od vseh teh lezbičnih in pedrskih tem.

- Zanimivo se mi zdi, da transseksualci in transvestiti velikokrat izgledajo dosti bolj ženstveni od nas, žensk.
- Kaj pa parade?
- Ukint bi jih blo treba!
- Tebe bi blo treba! abortus pa srečno!!!
- Morjo opozorit nase, tako kot ti, ko se križaš preden prdneš.
- Ja, cel cirkus delajo s tega, zapret bi jih blo treba.
- Od kot vsi ti pavi, strah me je ptičjega sranja.
- Tebe bi blo treba zapret.
- Jaz sem heteroseksualec pa sem ful za geje in vse ostale, občudujem jih, prave face so. Tako kot pavi.
- Sem transsexualka in na večino se lahko samo pokrižam ...
Ljudje, ki me poznajo, so veseli moje družbe, se me ne izogibajo, se me ne sramujejo zato mi je res tako težko poslušati vse te komentarje o transsexualcih od ljudi, ki nimajo pojma o nas.

Pavza, dolga pavza. Ozračje ne napeto, vsi se prerivajo, ceremonija se nadaljuje, zabavajo se, vse je pisano, puške imajo, kose in sekire, tudi barvice, škarje, šestila in plenice, najde se tudi kakšen krof. Vran iz nahrbtnika stresa bleščice, spušča se angel, ki igra na harfo.

- BABICA** A si ga vidla kje?
- MAMA** Ne, premajhna sem, toliko ljudi je tukaj.
- BABICA** Komaj gledam!
- MAMA** Ja, vsaj oblekli bi se lahko.
- BABICA** Strah me je!
- MAMA** Saj so varnostniki.
- BABICA** V spodnji državi so nasprotniki enga ubil!
- MAMA** Bog mu pomagaj.

BABICA Ta desni so bli.
MAMA Pomir se.
BABICA Skini jim pravjo.
MAMA Misliš katoliki?!

Iz daljave se zasliši petelinova pesem petkrat peta. Celostno kraljestvo začne peti in plesati, proslavljajo. Jaza porivajo v ospredje pred grajske duri.

Ubi, ubi, ubi pедера, pедера, pедера.

Ubi, ubi, ubi pедера, pедера, pедера.

Ubi, ubi, ubi pедера, pедера, pедера.

Ubi, ubi, ubi pедера, pедера, pедера.

Po ritualnem petju in ropotu utihnejo. Vrata se počasi odpirajo. Vidimo hrast in viseče truplo. Truplo Jaza. Jaz ima tudi svetlolaso lasuljo in lesketajoči plašč na katerem odseva napis Dancing Queen.

KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA

Nobenega nisem zatožila, ko so ga obešali in več jih je bilo. Odpustiti ni težko. S tem živeti pa... Kakšno življenje. Ubiti in nič vedeti in za nič odgovarjati!

- A se premika?
- Še mrtvim ne daš miru!

Se stemni.

EPILOG

ZBOR NUN

Pojejo.

Prišlo je leto, trpeče leto.

Na kresni dan, na noč noči,

na to veselo jutro, jutro spoznanja.

ČLOVEK še zdaj si tu, si poslušal basen?

Človek še zdaj si tu, si poslušal basen,

kaj pogumni fant je žrtvoval?

Vive, Immortal, vive!

Na veke, vekov. Amen!

KONEC

2. INTERPRETACIJA SANJ ALEXANDRA MCQUEERA KOT PARADA PONOSA V FORMATU DRAMSKEGA BESEDILA

2.1 Uvod v dramaturško eksplikacijo

Dramsko besedilo, ki je nastajalo v različnih procesih kar nekaj let, se je izkazalo, da je morebiti le dovolj zrelo, da ga zaključim in nekje predstavim. Je plod moje podzavesti, ki črpa navdih v vidnih predstavah in drugih dramskih pisavah, ki so kreirale gledališki prostor, v katerem sem deloval v tem obdobju. Ideja je bila, da tokratno besedilo napišem nekoliko drugače, kot sem se loteval ostalih. Začel sem s preprostimi opisi fotografij, ki so se mi prikazovale. Sam večinoma nove prizore vidim najprej v sliki, ki jo nato poskušam spraviti na papir. Ker drama obravnava LGBTQI+ tematiko in ker sem želel slišati in videti dramo, sem v soorganizaciji Društva Parada ponosa izpeljal velik projekt uprizoritve te drame v okviru festivala Parada ponosa. Tako je bila krstna predstavitev besedila vrhunec kulturnega programa festivala.

V slovenski dramatiki je bore malo zaslediti o tej tematiki, še posebej, da bi glavni lik nastopal v tej vlogi. Najbrž je k temu pripomogel strah pred razkritjem, drugačnim mišljenjem, cenzuro in dejstvom, da je bila homoseksualnost tudi kazensko preganjana. A vendar smo sedaj v novem obdobju, ko je svoboda govora v ospredju in smo veliko bolj odprta in tolerantna družba. A repertoarna gledališča te tematike ne obravnavajo celostno, temveč le kot del, npr. kadar nastopi lik s to lastnostjo homoseksualnega. Zato sem toliko bolj videl vrednost projekta in iniciative v njegovi izvedbi v okviru neinstitucionalnega umetniškega okolja. Tako bom v nadaljevanju raziskal in prikazal začetke in povod Parade ponosa na Slovenskem, analiziral pojavnost tem in navdih za nastanek prizorov v dramskem ter na koncu predstavil fotografije s predstave *Interpretacija sanj Alexandra McQueera*, ki je bila del umetniškega programa festivala Parada ponosa 2016.

Primerjal bom rezultate javnega mnenja iz časov začetka prve slovenske parade in današnje podatke, ko bo parada naslednje leto prestopila prag mladoletnosti. Opisal bom njen potek, kako je sestavljena, komu je namenjena, zakaj se vsako leto odvija, jo ustrezno umestil kot uprizoritveno prakso sodobnih scenskih umetnosti in raziskal, ali imamo v Sloveniji še kakšne druge umetniške prakse, s katerimi se ukvarja LGBTQI+ skupnost. Naj omenim tudi to, da v Sloveniji nove študije LGBTQI+ skupnost navajajo z izrazom LGBTQI+ skupnost, ki zaobjema širšo skupnost in ne diskriminira določene populacije, ki jo naslavljajo študije

spola. Kratica je sestavljena iz naslednjih besed: Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer ali Questioning in Intersex ter ostalih pripadnosti, kar predstavlja znak plus.

Drama *Interpretacija sanj Alexandra McQueera* vsebuje elemente baročne drame procesij, kot je Škofjeloški pasijon, ki je najstarejše ohranjeno dramsko delo v slovenščini in najstarejše ohranjena evropska režijska knjiga, edina iz baročnega obdobja.⁴ Vsebuje elemente pasijonske igre, mirakla in misterija saj aludira na zvrst gledaliških tekstov z nabožno vsebino, a v tem primeru na subverziven način. Začetki etapne dramatike ali dramatika postaj sega ravno v ta začetek, srednjeveških procesij in bi lahko reki, da je parada ponosa nek hibrid teh procesij. Ob bok se lahko postavijo različni pustni karnevali, ki prav tako prevzemajo to dramaturgijo postaj. Dramsko delo, ki se nedvomno poslužuje dramaturgije postaj, je besedilo Petra Handkeja *Podzmeni bluz*.

2.2 Tematika in navdih za besedilo in predstavo

Dramsko besedilo, ki ga obravnavam v magistrski nalogi, je plod podzavestne ekspresije in tema sprejemanja drugačnosti, ki je v ospredju, ni naključna. Pojavlja se kot krik; tako, kot se v širšem kontekstu družbe predstavljajo parade ponosa, jo v dramskem besedilu uporabim kot cinično avtorefleksivno obliko. Kar pa ne pomeni, da v nekem segmentu žal ne posnema realnosti.

Tomaž Toporišič v knjigi *Levitve drame in gledališča* piše o položaju teksta po letu 1980, ki je »ponovno začel pridobivati svojo moč, hkrati pa drama ni bila več besedilna forma, v katero bi se (če uporabimo argumentacijo Gerde Poschmann, avtorice vplivnega termina in istoimenske knjige *Ne več dramski gledališki tekst*) avtomatično prelevili za gledališče napisani teksti.« (Toporišič, *Levitve drame in gledališča*, 80) In tako so od Aristotelove ideje o drami, ki jo opisuje v *Poetiki*, ostali le fragmenti, na katerih danes nastajajo (ne več) dramska besedila oziroma gledališki teksti, kar potrди naslednja misel. »Vzporedno z režisersko prakso dekonstrukcije klasične drame v projektih, ki so igro drsečih označevalcev gradili na način desemiotizacije, decentriranja, fragmentiranja dramskih oseb, dejanja, se je v zadnjih desetletjih razvijalo pisanje za oder, ki ga je označila prav želja po preseganju dramske forme.« (Prav tam, 82) Tako tudi Poschmannova in Lehmann izhajata iz misli, da »dramski oziroma literarni tekst nikakor ni več brezpogojno središče in smoter gledališkega dejanja,

⁴ Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kofjelo%C5%A1ki_pasijon

ampak postaja govorni material neke avtonomne umetnosti uprizorjanja ter je kot tak lahko podvržen tudi predelavam, črtanjem, dekonstrukciji. (Prav tam, 81)

Maja Šorli je v razpravi z naslovom *Političnost in teatralnost v slovenskih postdramskih besedilih v Dialogih* objavila nekaj značilnih razlik (Poschmann v Lehmann 2003, 21), novih oblik gledaliških besedil, ki presegajo meje tradicionalne drame. Izpostavil bi rad izginjanje načela naracije, red fabule, prihajanje do »osamosvajanja jezika«, jezik ni govorica likov, ampak avtonomna teatralika, izpostavitvev subjekta namesto intencionalnosti, želja namesto volje, »subjekt nezavednega« namesto »jaza«. (Šorli, *Političnost in teatralnost*, 16)

»Gledališki teksti so tako definirani kot jezikovna besedila, ki imajo imanentno performativno, teatralno dimenzijo. Teatralnost postane tako njihov kriterij določanja in z zgodovinsko-kulturno spremembo tega osrednjega kriterija se spreminjajo tudi gledališki teksti.« (Poschmann, *Drama*, 102) Zala Dobovšek za besedilo Anje Hilling, ki sem jo izbral za avtorico, kjer zaradi LGBTQI+ teme ob bok postavljam *Interpretaciji sanj Alexandra McQueera*, je zapisala, da je drama *Črna žival žalost* »razmeroma svež dramski tekst Anje Hilling, skrajno specifičen in »samovoljen«, v njem se mešajo obilne didaskalije, neposredni dialogi, dokumentarne slike in centralni »prozni« segment, ki opisuje agonijo v požaru in kot bralni akt učinkuje v vsej srhljivosti,«⁵ Tako oriše njen stil pisanja, ki ga pri nas najvidneje zasledimo pri Simoni Semenič ter Žanini Mirčevski.

Za primerjavo obravnavanega besedila sem se odločil za *Protection* Anje Hilling v prevodu Milana Štefeta, gledališki tekst, ki je bil uprizorjen (tretji del je tudi bralno uprizorjen, vseboval je *lecture performans* dramaturgov, ki s(m)o sodelovali pri izvedbi magistrske produkcije). To gledališko besedilo *Protection* je komad v treh delih. Trije sklopi zgodb, v katerih se pojavita po dva nosilca zgodbe. Osredotočil se bom na drugi del, ki govori o srečanju dveh homoseksualcev v gejevskem baru v Berlinu. V spletni objavi prispevka Zale Dobovšek o predstavi *Črna žival žalost* v režiji Ivice Buljan v MGL, povzema članek iz gledališkega lista avtorja Roka Vevarja, ki premišljeno piše o pisavi Anje Hilling in velja tudi za dramsko besedilo *Protection*.

Skozi pisavo Hillingove, Rok Vevar prepozna pojem novega brutalizma (gledališče u fris, dramatika sperme in krvi, *Cool Britannia*). Izraz se nanaša na arhitekturni milje, kjer so pred šestdesetimi leti malikovali beton in strogo vizualno hladnost ter izrinjali

⁵ Vir: <https://www.delo.si/kultura/oder/premislek-k-dramskemu-diptihu-katastrofa-ni-mozna.html>

dekor. Po njegovem mnenju Hillingova vrne dogodek, in sicer s pomočjo mojstrske strukture dramske proze z dokumentarnimi razsežnostmi. Dramatičarka v besedilu tektonsko premakne svoj slog v drugem (tako rekoč "proznem") delu, kjer se zgodi plaz rezov, presledkov, filmske montaže, močnih učinkov na čute in kjer se literatura zmeša z brutalnim izbruhom narave.⁶

Interpretacija sanj Aleksandra McQueera je dramsko ali ne več dramsko besedilo, ki je nastalo po sistemu nizanja asociacij. Sestavljeno je iz sedmih prizorov, epiloga in prologa. Posamezni prizori so nastajali v različnih časovnih obdobjih, ko sem sodeloval pri različnih projektih in tako pod vtisi »sprehajal« svoje like v podobnih situacijah s svojo vsebino o sprejemanju drugačnosti in (pre)živetja v družbi. Tako se glavni lik Jaz po prvem prizoru, ko vidi viseče truplo in skuša razrešiti, kdo to je, skozi lucidne prizore, ki so kot postaje podzavesti z vidnimi vplivi popularne kulture, srečuje z največjimi travmami in neizživeto seksualnostjo.

Prolog in epilog, ki sta zastavljena po antičnem vzoru, nas ironično in prizemljeno vpeljeta v svet te fabule, ki nam jo razodeva naš glavni lik – Jaz.

1. Luciferaza

V prvem prizoru se pojavi tema kresne noči. To je noč, ko se slavi sončno božanstvo in množično kurijo kresovi. Kresna noč je na dan poletnega solsticija in izročila pravijo, da je na to noč moč slišati govorico živali, priklicati zlo ter izvedeti svojo usodo. Na ta magičen dan bi naj imela čudežno moč tudi voda – umivanje v njej prinaša lepoto in zdravje, samska dekleta pa bi naj v odsevu od gladine jezera zagledale svojega bodočega moža.

2. Otroški spomin

Želva kot simbol večnosti in modrosti, utelešenje podzavesti v besedilu. Njen opis v didaskalijah, »na vratih se pojavi zelo stara galapaška ŽELVA s krili in z oklepom iz ogledala. Tako stara je, da so ji lasje speti v kito že osiveli.«⁷ nam priča o pravljичni veličini tega bitja, ki je preživelo veliko rodov in je kljub svoji krhkosti še vedno na našem obličju.

⁶ vir: <https://www.rtvsllo.si/kultura/oder/casi-se-menjajo-apokalipse-ostajajo/302131>

⁷ Primer iz dramskega besedila iz paragrafa 1.

3. Zdravljica

Alogično sosledje dvoumnega dialoga je nastalo pod vplivom drame *Božič pri Ivanovih* ruskega absurdista Aleksandra Vvedenskega.

4. Zahvalni dan

Prizor aludira na ameriško tradicijo obedovanja na zahvalni dan ter njen pogled na politiko. Prepreden je z domačo aktualno politično situacijo ter vseskozi prisotnim domoljubjem, ksenofobijo in homofobijo. Pasivna agresija je atmosfersko podobno izražena kot pri glavnem liku Male kovinske deklince iz drame mlade poljske avtorice Dorote Masłowske *Pri nas je vse v redu*.

5. Na juriš

Prizor se ukvarja s travmami otrok, ki si želijo igrati po lastni presoji in ne podružbenih normah, ki se predpostavljajo posameznemu spolu. Prisotna je bolečina matere, ki je bila poslana s strani vojakov, ki služijo naciji, a hkrati izkoriščajo šibke, ki bi jih morali braniti za lastne potrebe brez posledic.

6. Last night I dreamt of San Pedro

Je poetično groteskni prizor, kjer se Jaz sooči s seksualnostjo iz oči v oči. Sreča se s Hijacinto, ki je v bistvu Hijacint. Vendar Jazu nikakor ni jasno, v kaj se je zagledal, saj se še vedno bori s tem, kar mu narekuje heteronormativna družba. Ritem prizora spremljajo ritmi kraljice pop glasbe Madonne, s čimer se vzdušje približa performativnosti parade ponosa z različnimi nastopi kraljev in kraljic preoblek ali t.i. »drag show-i«.

Mati Hijacinte je oseba, ki s svojim imenom spominja na osebo iz domačega političnega prostora, ki zagovarja krščanska stališča in s tem zavračaja nekaj, kar jo knjiga vseh knjig uči: »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe«. Naj poudarim, da je podobnost imena zgolj naključna.

Ples Jaza in Hijacinte aludira na usodo Urške iz *Povodnega moža*, ki se v drami konča z izstopom lika. Ta se predstavi kot resnična oseba, ki govori svojo zgodbo. V tem primeru branja drame sem to jaz, avtor dramskega besedila Sandi Jesenik.

7. Sodba

Prične se forumski linč v stilu praznovanja, kot parada ponosa. Performativna akcija z jasnimi stališči in *Puntarska pesem* je kot napev za ritem in pogum.

2.3 Primerjava z besedilom Anje Hilling *Protection*

Dramsko besedilo *Protection* je bilo prvič predstavljeno leta 2005 v sklopu natečaja in javnega branja v Thalia Theatru v Hamburgu ter leta 2006 uprizorjeno v gledališču Maxima Gorkega v Berlinu. Prvi del govori o dveh brezdomcih (Lucy in Konj), ki živita pod mostom v Berlinu. Tretji del *Nazifine oči* govori o ženski Nazife in o moškemu z imenom Leon. Izpostavi se tema o (ne)asimilaciji Turkov v Berlinu in odpira se vprašanje posilstva. Drugi del nosi naslov *Fantomi*. Marc in Marco sta protagonista tega dela in se ponovno najdeta v gejevskem baru v Berlinu. Tokrat v nekoliko drugačnem fizičnem pogledu, saj ima eden izmed njiju od kolena navzdol plastično nogo.

Sledi primerjava 4. prizora iz drugega dela dramskega teksta *Protection* Anje Hilling – *Fantomi* ter pogovor med Hijacinto in Jazom iz 6. prizora *Interpretacije sanj Alexandra McQueera* – *Last night I dreamt of San Pedro*.

Marc

Skratka.

Mislil sem da bo zafunkcioniralo.

To s klubi in darkroomi.

S pofukanimi pedri.

Poserjem se na vso to sceno.

Glory hole.

Fist fucking. Feet fucking.

Sling fuck.

Vzemi me v viseči mreži.

Možgani polni popersa.

Rit odprta kot nočno nebo.

Problem pa je.

Da rabim pomoč.

Roko da mi pomaga s slinga.
Sam ne zmorem več.
Zato se poserjem na to.
Odpovej se. Rad.
Že dolgo mi gre vse na kurac.
Tudi že prej.
Pred tem.
Že pred tem sem se posral na to.
Vse to opletanje s tičem lizanje švica goltanje scanja.
Čisto resno.
Razmišljal sem da bi se preselil na deželo.
Tudi že prej.
Tudi z obema nogama bi se boljše počutil na deželi.
Boljše kot tu.
Na zdravje.
Tipo s steklenico trči ob moj kozarec.
Marco.
Jebi se fantek.
Šc šc.
Preveč si obetaš od fuka z invalidom.
Marco
Ne premikaj se.
Marc
Kaj je.
Marco
Trepalnica.
Marc
Moja trepalnica leži skupaj s korenem na njegovem kazalcu.
In zdaj kaj zdaj.
Marco
Zaželi si kaj.
Marc
Proč jo pošljem trepalnico.
V odejo iz dima.

In želim si da ostaneš.

Marco

Tvoj srečni dan.

[Protection Anje Hilling, Fantomi, 4. prizor]

HIJACINTA Zakaj od božiča?

JAZ Em...

Pavza.

Nisem...

HIJACINTA Zvestih si zapomnim.

JAZ Hotu sem videt drug svet.

HIJACINTA Videt ali poskusit.

JAZ Zakaj se ne obriješ do konca.

HIJACINTA Tako jim ugaja.

JAZ Komu?

HIJACINTA Bogovom!

JAZ Kakor rečeš...

Pavza.

A veš kje je grad?

HIJACINTA Ja, valda, si pa res cukrček prismoda. Vidim, da se v tvojem žepu skriva trdota. Dobrodošel v mojem kraljestvu.

JAZ Pravega iščem.

HIJACINTA Jaz tudi...

Pavza.

Princa mislim.

Pavza.

JAZ Všeč si mi.

Mimo prileti Kresnička, ki je ubita bila.

KRESNIČKA, KI JE UBITA BILA

Tu je kot v močvirju ali tropskem pragozdu, vse vlažno!

HIJACINTA Vem. Dej mi un bacio.

Pavza.

JAZ Jaz tebi?

[Interpretacija sanj Alexandra McQueera, S. Jesenik, 6. prizor]

Prizor med Hijacinto in Jazom je podoben drugemu prizoru *Fantomi* iz besedila *Protection*, kjer Hillingova prav tako izpostavi dva nosilca zgodbe, ki se med seboj poznata že od prej in se zaradi okoliščin takoj ne prepoznata, to je lahko sram ali pozaba zaradi pogoste menjave partnerjev. Tako kot pri meni je tudi pri Hillingovi prostor dogajanja klub, kjer so LGBTQI+ osebe dobrodošle. Kot je razvidno iz konteksta, je to prostor za izpolnitev spolne sle, ki je lahko tudi zelo pisana z vidika uporabe različnih praks in sredstev (fisting, glory hole, sling, itd.). Pri prizoru med Hijacinto in Jazom je kot nekakšna zunanja opazovalka in pripovedna označevalka atmosfere Kresnička, ki je bila ubita, s stavkom: »Tu je kot v močvirju ali tropskem pragozdu, vse vlažno!« S tem ponazori zatohlost prostora in seksualno energijo, ki se pretaka. Medtem je pri Hillingovi to prisotno skozi (monološki) dialog. To mojstrsko pisavo (ne več) dramskega teksta Gerda Poschmann analizira z naslednjimi besedami:

»Dramo torej definiramo kot predstavljanje zgodbe oseb, ki se razprostira v prostoru in času, in s tem, poleg ostalega, kot reprezentacijsko-fikcijsko zvrst / ... / Dramo od pripovednih fikcijskih besedil razlikuje torej zgolj njena določitev za gledališče in s tem prevzem posredovalne funkcije prek medija gledališča, kar pride do izraza predvsem v strukturnih značilnosti drame: zgodbe (fikcije) se ne pripoveduje, temveč scensko predstavi z jezikovnim (dialog ali monolog) in nejezikovnim delovanjem oseb / ... / « (Poschmann, Drama, 108)

2.4 LGBTQI+ dramska besedila pri nas in po svetu

National Theatre London⁸ je lani, leta 2017, petdeseto obletnico delne dekriminalizacije homoseksualnosti v Angliji in Walesu počastil z LGBTQI+ temami piscev, ki so se v tem času soočali s to problematiko in jim je včasih uspelo prodreti na oder gledališč. Dogodke ob počastitvi te obletnice so organizirali v obliki bralnih uprizoritev, razstav, pogovorov in projekcij. Predstavljali so naslednja dramska besedila: Tarell Alvin McCraney: *Wig Out* (2008), Peter Gill: *Certain Young Men* (1999), Sarah Daniels: *Neptide* (1986), Martin Sherman: *Bent* (1979) in Mae West: *The Drag* (1927). Te gledališke tekste izpostavljam kot potencialne za domačo gledališko sfero. Zraven tega seznama dodajam še besedili *Angels in America* (Tony Kushner) in *The Normal Heart* (Larry Kramer).

Pri nas, v tej bližnji zgodovini odigrajo *Rožnati trikotnik* (ang. *Bent*) Martina Shermana v Gledališču Glej leta 1983. W. M. Hoffmanna *Tako kot je* (Drama SNG Maribor, 1986), J. Ortona *Kaj je videl Butler* (PDG, 1986), J. Geneta *Balkon* (SMG, 1988) in *Služkinji* (Koreodrama, 1989). Kot zanimivost, pa ravno lahko omenim, da se ponovno pripravlja predstava *Rožnati trikotnik*⁹ po predlogi Martina Shermana, omenjenega v prejšnjem seznamu del. Besedilo se dotika vprašanj holokavsta nad homoseksualci ter oriše ozadje življenja v Berlinu, kjer vlada pravo hedonistično vzdušje s kabarejem na vrhuncu in kasnejšimi orgijami, ki se končajo s Hitlerjevim prihodom in aretacijo homoseksualcev, judov in drugih. Prikazuje tudi, kako je Hitlerjeva desna roka Ernst Röhm, ki je bil tudi sam gej, pod Hitlerjevim poveljem zapiral ostale geje. Kasneje ga je Hitler tudi sam dal ubiti, da si je s tem povečal moč in ugled. Predstava nastaja v koprodukciji z gledališčem Škuc¹⁰ in Cankarjevim domom. Škuc gledališče na svoji spletni strani opiše, da v njihovih »produkcijah gledališče izpostavlja vprašanja marginaliziranih družbenih skupin in daje prednost tabuiziranim temam iz našega vsakdana.«¹¹ Nanizal bom nekaj vidnih in zanimivih gledaliških tekstov z LGBTQI+ tematiko, ki jih je produciral gledališče Škuc, ki ga še danes uspešno vodi režiser in dramaturg Alen Jelen. Predstava *Ime mi je Damjan* Suzane Tratnik, Nick Grosso *Pičke* (Peaches), Copi *Težave z izražanjem* (*L'homosexuel ou la difficulté de s'exprimer, 1971*), na spletni strani *Narobe*, Suzana Tratnik o tej predstavi piše, da »na strahovito obešenjaški način spregovori o marginalnih temah, kot sta homoseksualnost in (trans)spolnost. Absurdna melodrama s primesjo komedije v ozračju limonad in z

⁸vir: <https://www.nationaltheatre.org.uk/shows/queer-theatre>

⁹ Naslov izvornika je *Bent*.

¹⁰ Škuc je kratica za *Študentski kulturno-umetniški center*, ki je nevladna organizacija neprofitnega značaja.

¹¹ vir: <https://www.skuc.org/gledalisce/>

odmaknjenimi glasbenimi komentarji prikaže zapletena razmerja med štirimi liki.«¹² Potem je uprizoritev Philipa Ridleja *Vincent River*, o kateri na spletni strani Narobe povzamejo: »... njegova priljubljena tema zanikanje, da bi bili mladi ljudje le naivna in nedolžna bitja brez čustvene in seksualne kompleksnosti, za kakršne jih želijo narediti odrasli, se zrcali tudi v Vincentu Riverju«.¹³ Naslednja predstava je nastala po dveh besedilih Piera Paola Pasolinija *Amado mio* v koprodukciji s SMG, potem so predstavili delo avtorja Fausta Paravidine *Brata* v koprodukciji z Gledališčem Glej. Nekoliko novejši produkciji pa sta Mattias Brunn *Brez solz za pedre* (po dokumentarnem romanu Johana Hiltona) ter predstava *Interpretacija sanj Alexandra Mcqueera*¹⁴.

To so izven-inštitucionalni primeri, ki kljub vsemu kažejo na prisotnost LGBTQI+ tem v slovenskem gledališkem prostoru. Potem je tukaj izvedba teksta Marka Ravenhilla: *Shopping and Fucking*, kjer je bila londonska izvedba prava uspešnica, medtem ko je bila slovenska izvedba v SNG Maribor v režiji Matjaža Latina pravo nasprotje – predstava je bila aktivna le eno sezono, kar deset ponovitev, od teh dve gostovanji v Ljubljani. Aleks Sierz v knjigi *U fris* o predstavi Marka Ravenhilla *Shopping and fucking* zapiše:

»Del občinstva jo je povzdignil v kult: med gledalci je bilo veliko gejev, saj so komad priporočali v izložbi gejevske trgovine Clone Zone v Sohu in v gejevskem tisku. Ker so jo ocenili v gejevski reviji Attitude, je opazno naraslo število prodanih vstopnic. To mlado, trendovsko, prestolniško množico je bilo težko šokirati, zato pa se je hvaležno odzivala na črni humor. Emma Freud je na televiziji izjavila, da je uprizoritev z ,nazornimi prikazi mladih prostitutov in preprodavanja mamil v gledališče pritegnila navdušeno mlado občinstvo.« (Sierz, *U fris*, 182)

Medtem pa Maja Šorli v članku *O lezbičnem gledališču v Sloveniji* raziskuje prisotnost LGBTQI+ gledališča pri nas in poda razlago o lezbičnem gledališču, ki ga razume takole:

»Kot krovno oznako za pisno paleto uprizoritvenih praks, katerih tematika je lezbična, torej prikazuje čustveno, seksualno, telesno, romantično, duhovno nagnjenost žensk/-e do osebe istega spola. Tovrstno gledališče lahko iščemo v solo performansih, drag king performansih, drag queen performansih, vampire-

¹² vir: <https://narobe.si/teave-z-izraanjem/>

¹³ vir: <https://narobe.si/vincent-river/>

¹⁴ Uprizoritev je nastala po takratni predlogi s petimi igralci.

queen, fetišističnih, glasbenih performansih, v stand-up komediji, klovnovstvu, sodobnem plesu pa tudi v reinterpretacijah klasičnega dramskega gledališča, v sodobnih dramskih besedilih ali drugih kvirovskih¹⁵ praksah.« (Šorli, *O lezbičnem*, 17)

Za začetek organiziranega gejevskega in lezbičnega gibanja se šteje leto 1984 z organizacijo festivala Magnus, *Homoseksualnost in kultura*. Med kategorije lezbičnega gledališča Maja Šorli opredeli Monospolno gledališče (MSG), ki je nastalo v veliki meri na Metelkovi, potem mešanico solo performansa in stand-up komedije, v kar vključuje kvirovski kolektiv kluba Monokel in Tiffany (dom *Cabaret Tiffany*), ter mainstreamovsko gledališče, to je tisto gledališče, ki ga večinoma neposredno financirajo Ministrstvo za kulturo RS in mestne občine. O slednjem Maja Šorli v preglednici z začetkom v sezoni 1985/86 izpostavi uprizoritve, ki si jih velja ogledati s stališča lezbične tematike ali lezbičnih avtoric. Izpostavil bom le nekatera imena avtorjev in besedil:¹⁶ R. M. Fassbinder: *Grenke solze Petre von Kant* (1985/86, MGL in 2015/16, SNG Drama Ljubljana), E. Atkins: *Vita & Virginia* (1999/2000, SNG Drama Ljubljana), S. Tratnik: *Ime mi je Damjan* (2001/02, Škuc), J. Shepard: *Zaciklani* (2008/09, Zavod Imaginarni/CD/Mesto žensk), D. Mamet: *Bostonska naveza* (2008/09) in *November* (2010/11) – obe uprizorjeni v SNG Drama Ljubljana – ter Johnathan Larson: *Rent* (2017/18, MGL). Jasno je, da je gejevsko gledališče (po repertoarni evidenci), četudi v neinstucionalnih ustanovah, bolj prisotno od lezbičnega. Razloge za številčnejšo pojavnost pravi, da moramo iskati »v dveh smereh: v siceršnji večji prisotnosti moških piscev ter v epidemiji aidsa, ki je prizadela gejevske skupnosti v zahodnem svetu in je bila v tem času hvaležen gledališki material.« (Šorli, *O lezbičnem*, 30)

2.5 Festivali LGBTQI+ uprizoritvenih umetnosti

V Evropi in drugod poznamo kar nekaj festivalov na temo LGBTQI+. Izpostavil jih bom le nekaj. Eden izmed večjih v Evropi je londonski *Fringe* (London), *Glasgay!* (Škotska), *Homotopia* (Finska), *Oslo Queer Festival* (Norveška), *Outburst Queer Arts Festival* (Irska), *Shout Queer Arts Festival* (Anglija) v Birminghamu ter *International Dublin Gay Theatre Festival*, ustanovljen leta 2004 ob stopetdesetletnici rojstva Oscarja Wilda. Potem so izven Evrope tukaj še *Midsumma Queer Festival v Melbourneu* (Avstralija), *Toronto Queer Arts and*

¹⁵ Kvir (ang. queer) -nanašajoč se na homoseksualce, biseksualce, transseksualce in transspolne osebe (Fran)

¹⁶ Za podrobnejši vpogled glej Preglednica 1 (Šorli, *O lezbičnem*, 25).

Culture Festival (Kanada), prav tako v Torontu *Gay Play Day LGBTQ Theatre Festival 2018*, *Queer New York International Arts Festival (QNYI)* ter ostali festivali po svetu, tudi v Aziji in Afriki, ki so občasno tudi prepovedani, tak primer je Južna Koreja. Ti festivali niso tako stari, številčneje se začnejo pojavljati ne prehodu v novo tisočletje. Potem so tukaj razni natečaji za kratke prizore¹⁷, enodejanke in celovečerne drame¹⁸ z LGBTQI+ tematiko.¹⁹

2.6 Začetki parade (New York)

Začetki *Parade ponosa* v svetovnem merilu segajo v leto 1969, ko so se v noči iz 27. na 28. junij obiskovalci gostišča Stonewall Inn v Greenwich Villageu v New Yorku uprli policijski raciji, v kateri je bilo aretiranih nekaj transvestitov. Policijske racije v homoseksualnih barjih v 60. letih 20. stoletja so bile pogoste. Tarča pa so bili pogosto transvestiti. Ti so se zato tovrstnim aretacijam že prej upirali. Kar se je tistega večera zgodilo prvič, je, da je večina preostalih obiskovalcev in obiskovalk pred gostiščem oblikovala živo verigo ter prepoznala, da je namen tovrstnih racij in aretacij tudi zatiranje njih samih.

Pred gostiščem Stonewall Inn se niso upirali samo homoseksualci, ampak tudi mladi, katerih politični pogled na svet je temeljil na levem političnem prepričanju, protivojnem gibanju, gibanju za državljanske pravice temnopoltih in ženskem gibanju za osvoboditev. Upor je tako dobival politične razsežnosti. Predstavljal je začetek modernega gibanja za pravice in svoboščine LGBTQI+ oseb, ki je primerljivo z boji za pravice in svoboščine temnopoltih v ZDA.²⁰

2.7 Stanje v Sloveniji

Če povzamemo podatke slovenskega javnega mnenja, katerega sondaža je bilo opravljena leta 2002 in je merila vrednote ter zaupanje, opazimo, da se je z izjavo, da bi morali homoseksualnim osebam prepovedati javno izražanje njihove spolne usmeritve, v celoti ali delno strinjalo skupaj kar 49,3 odstotka ljudi. Kar 56,6 odstotka ljudi se je v celoti ali delno

¹⁷ Vir: <https://www.womenarts.org/funding-resources/theatre-ongoing-calls/>

¹⁸ Vir: <http://www.playbill.com/article/uk-gay-playwriting-competition-now-accepting-scripts-com-107384>

¹⁹ Za podrobnejše podatke o natečajih, festivalih in agentih za pisatelje, se nahajajo v knjigi *Dramatists Sourcebook*.

²⁰ vir: <http://www.ljudmila.org/siqrd/2012/02/obvoznica-mimo-nestrpnosti-zgodovina-parade-ponosa-v-sloveniji/>

strinjalo s trditvijo, da pretirano izenačevanje pravic obeh spolov po navadi ni dobro. Omenimo še, koga vse anketiranci ne bi želeli imeti za sosede. Najprej pedofilov, pijancev, narkomanov in homoseksualcev, s katerimi ne želi opravka več kot polovica vprašanih. Nekaj manj kot polovica vprašanih odklanja nekdanje kaznjence, leve in desne skrajneže, čustveno nestabilne ljudi, Rome, ljudi z aidsom in antiglobaliste. Približno četrtnina ne želi imeti za sosede Muslimanov, priseljencev, tujih delavcev in Judov.²¹ Prva slovenska parada ponosa, zborovanje z naslovom *Obvoznica mimo nestrpnosti* (podnaslovljeno z *Pohod proti nestrpnosti*), se je zgodila leta 2001. Povod za to zborovanje je bila zavrnitev postrežbe v lokalu *Galerija*, ker je natakarkar videl Braneta Mozetiča, kako se je objel s prijateljem, ki je bil gost *Žive književnosti* (Škuc). Zato ju je natakarkar odslovil. Zanimivost je tudi način, kako so nasprotniki homofobije protestirali v tem lokalu, šlo je namreč za pitje Radenske. Veliko jih je prišlo v ta lokal in so si naročili le Radensko ter veliko časa prebili tam, ob počasnem pitju enega samega kozarca te (takrat) cenene pijače. Parade so bile po tem dogodku organizirane vsako leto brez prekinitve z vedno večjo udeležbo parada ponosa ima jasne performativne lastnosti, kot so vnaprej pripravljen scenarij, pot, tema, udeleženci, pripravljeni transparenti, piščalke, govorniki s predstavitvijo vsebine. Vse to pa spremlja tudi določena kostumografija, ki je nekako značilna za tovrstne shode in črpa navdih iz zahodne ikonografije. Vsaka parada je neponovljiv dogodek in ima jasno začrtan potek:začetek z zborom, paradiranje po mestu in zaključek z nagovori vidnejših javnih podpornikov bodisi kulturnega ali političnega vrha.

Parada deluje po principu pridruževanja. Določena skupina ljudi so organizatorji, ki potem po različnih kanalih spodbujajo udeležbo na paradi med drugim tudi s tem, da dajejo podobno mislečim opazovalcem parade možnost, da se udeležijo paradnega pohoda in z njimi korakajo v znak podpore. Tako se zgodi poseben tip uprizoritve, ki jo Ericka Fisher Lichte v knjigi *Estetika performativnega* opiše takole: »Uprizoritev omogoča oz. vzpostavi šele telesna soprisotnost akterjev in gledalcev. Da se uprizoritev lahko zgodi, se morajo akterji in gledalci za določen čas in na določenem kraju zbrati ter nekaj početi skupaj« (Fisher-Lichte, 2008, 47). V tem času, ko se dogaja uprizoritev na krajih, kjer poteka promet, ga parada za čas pohoda ohromi, saj prav parada postane najpomembnejši dogodek, ki ga spremljajo policisti in redarji. Določeni posamezniki, ki so podporniki ali celo pripadniki LGBTQI+ skupnosti, se zaradi sramežljivosti, iskanja lastnih nagnjenj ali iz drugih razlogov zaradi sramežljivosti, iskanja lastnih nagnjenj ali iz drugih razlogov paradi namenoma pridružijo po začetku ali

²¹ vir: http://www2.mirovni-institut.si/glb/Prel_analiza_fokusov.pdf

nekje na sredini parade, ter se odločijo ali korakati z njimi ali jih podpreti z navzočnostjo od daleč. Namreč odločitev biti z njimi, ki so »drugačni«, je velika in najdejo se posamezniki, ki ne bodo nikoli ali pa veliko kasneje naredili »coming out« (se razkrili oziroma »stopili iz omare«). Komentar enega od udeležencev parade maja 2017 je ravno potrditev slednjega:

»Parado sem prvič gledal od daleč, ko sem imel 19 let. Prišel sem na študij v Ljubljano in v novicah izvedel, da se bo v Ljubljani odvila Parada ponosa. Tako sem tisti dan odšel na Wolfovo ulico in od daleč opazoval ljudi. Sam sem se še iskal in takrat nisem nobenega poznal, ki bi pripadal gejevski skupnosti, mislil sem, da sem edini. Ko sem si priznal in s tem sprijaznil mi je s podporo prijateljev in družine veliko lažje. Sedaj ponosno korakam skupaj z njimi in hvaležen sem za to izkušnjo. S ponosom sem to kar sem in da se ne potrebujem več skrivati, še manj pa sramovati.« (Intervju)

2.8 Proces načrtovanja parade

Sama parada je dogodek, ki se ga načrtuje vsaj leto vnaprej. Začne se pri iskanju slogana ter večjih podpornikov tako s finančnega kot političnega vidika. Slednji so ponavadi nekoliko zadržani, a vendar prisotni. Za uspešno parado ponosa stoji veliko prostovoljcev. Dogodki, ki se zvrstijo v tednu parade, so sestavljeni iz izdelave transparentov, koncertov, umetniških akcij, delavnic o zgodovini začetkov in drugih okroglih miz, ki se tičejo tem v zvezi s parado in življenjem LGBTQI+ oseb. Tako ozaveščajo mlajše pripadnike in širšo javnost. Festival Parade ponosa je podprt tudi s filmskega vidika: naj omenim, da ima Ljubljana najstarejši filmski festival gejevskega in lezbičnega filma v Evropi, ki je bil prvič organiziran leta 1984 v okviru festivala Magnus.

Tako se je iz parade kot enodnevnega dogajanja razvilo festivalsko eno- ali dvotedensko dogajanje. Sama parada pa je vrhunec dogajanja, ki mu sledi dolga zabava za enakopravnost v »underground« ljubljanskih klubih Tiffany in Monokel na Metelkovi, kjer je ponavadi tudi uvodno zbirališče in začetek parade. Že tradicionalna kluba (Tiffany za geje in Monokel za lezbijke) povezuje isti vhod v zgradbo in čeprav je prehajanje med prostoroma možno, govorimo o dveh klubih, ki sta glavno stičišče za zabavo brez predsodkov. Včasih je bil takšen prostor tudi klub K4, ki je zaradi nove politike vodenja občasno zaprt ali pa ima enostavno drugačen program. V preteklosti je prav klub K4 opravljal pomembno družbeno funkcijo omogočanja enakosti vseh spolnih usmeritev ter ob nedeljah in kasneje ob sobotah gostil Roza večere ter tako predstavljal varno zatočišče zabave željnih LGBTQI+ oseb,

njihovih prijateljev in podpornikov, kar opisuje spodnji citat iz zapisa za častnik *Delo Ekspresnih 5: Generacije, ki so rasle z Rozo, so jo prerasle*: :

Roza se je začela v poznih 80. letih, prepoznavna je bila od Ljubljane do Beograda, takrat je bila stičišče edinega prostora za populacijo LGBT v Jugoslaviji. Danes pa kot takšna v naši družbi ni več potrebna,« so v vabilu na še zadnjo K4 mavrično zabavo in sobotni finale *Slovenia's Next Best Drag 2016* (najlepšega moškega v ženski preobleki) zapisali organizatorji. Na čelu Roze, blagovne znamke, starejše od samostojne Slovenije, se je v vseh teh letih vodstvena in organizatorska struktura, tako kot v krovnem K4, večkrat zamenjala, tudi program (Zupančič, 2016).

Včasih so te zabave funkcionirale kot podaljški za »zamudnike« parade. Za tiste, ki si čez dan v dnevni svetlobi niso upali izpostavljati javnosti na zborovanju te »občutljive« tematike. Veliko homoseksualcev je apolitičnih, kar je za vsako družbeno skupino normalno. Eden izmed razlogov neudejstvovanja je zagotovo, da so še »v omari« (in the closet) in še niso naredili »coming out«-a. To pomeni, da se javno ali širše med prijatelji niso razkrili o svoji spolni preferenci. »Coming out« je v sedanjem času veliko lažji kot pred desetimi ali dvajsetimi leti. Prisotnost interneta je povečala možnost informiranja o sprejemljivosti drugačnosti z vidika spolne usmerjenosti in ljudje nismo več odvisni od tako imenovane propagande divjega zahoda, MTV-jevske pop kulture. Vpliv so imele številne gej ikone, kot so Amanda Lear, zelo dejavna in provokativna Madonna, zasedba Queen in številni drugi, sploh po pojavu AIDS-a.

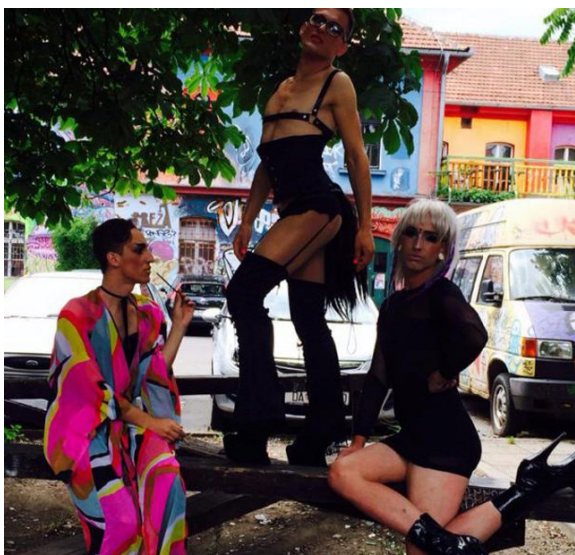
Med prijatelji obstajajo skupinice gejev s politične desnice, tudi nekaj duhovnikov je med njimi, ki seveda to zelo zanikajo. Nekateri izmed njih živijo s svojimi partnerji pod pretvezo, da v župnišču njihovi partnerji pomagajo ali da se učijo, ker le tam najdejo mir. Paradoks teh ljudi je v tem, da med pridigami širijo antigejevsko propagando desnih političnih strank ali številnih »dobrodušnih« civilnih iniciativ, ki bi se naj borile za pravice otrok. Sami se opredeljujejo, da so parade nepotrebne, da imajo istospolni preveč pravic in da se na paradah samo maskirajo in so v sramoto. Dejstvo je, da tradicija okolja vpliva na razmišljanje posameznikov in zaradi zatiranja homoseksualcev v preteklosti ter stigmatizacije še danes čutimo posledice, ki se kažejo na duševnih stiskah posameznikov ter razdrtih družinah po »coming out-u« enega od partnerjev, ki si prizna svojo spolno usmerjenost in tako želi tudi naprej živeti.

Klubska gej scena še vedno igra pomembno vlogo pri posameznikih, ki ne uporabljajo mobilnih aplikacij za spoznavanje in ne zahajajo na »cruising« mesta (kraji, večinoma dejavni ponoči, kjer se zbirajo geji z namenom potešitve spolne sle ali posamezniki, ki so radovedni, da izživijo to, kar čutijo, brez očitkov). Na zabavah se tako znajdejo tudi »heteroseksualni« moški, ki preizkušajo nove oblike seksualnosti.

2.9 Parada kot del prakse sodobnih scenskih umetnosti

O paradi lahko govorimo tudi kot o umetniški akciji intervencije v prostoru, o posebni performativni praksi sodobnih scenskih umetnosti. Je kolektivno dejanje istomislečih ljudi. Ima skrbno pripravljen scenosled, ki je lahko že tradicionalen, se pravi gre za nek obredni shod za enakopravnost. Udeleženci parade se zberejo na določenem mestu, v našem primeru je to ljubljanska Metelkova, in začnejo pohod s spremljavo tovornjaka (eden na čelu in eden na koncu povorke), na katerem so DJ programi, plesalci in ostali obiskovalci s transparenti, baloni in piščalkami. Maske in razni kostumi nekaterih črpajo navdih iz gejevske ikonografije. Tako smo priča lateksu, lasuljam živih barv, dolgim nohtom, močnemu make upu, veliko gole kože, vse to nekako z namenom travestije, ki jo seveda nekateri očitvidci kritizirajo in obsojajo.

Tukaj bi opozoril na pomembnost poznavanja gejevske ikonografije in njene uporabe v namen protesta, ki temelji na svobodi izbire in izražanja lastnih nagnjenj in prepričanj. V uporabi teh kostumov in mask gre za javno podobo, ki preseže odre in zakotne bare, kjer ljudje ne obsojajo drugačnosti, saj gre za iluzijo. Parada opozarjajo na soprisotnost LGBTQI+ oseb v družbi in opozarja na kršenje pravic. Konec koncev so homoseksualnost poznali že v Antični Grčiji. Kar se tiče današnjih parad, je potrebno izpostaviti glavni element parade, ki je mavrična zastava v vseh možnih oblikah in formatih. Barve ponazarjajo različne spolne identitete in usmerjenosti. Poznamo tudi več različnih zastav, ki ponazarjajo medvedjo »bears« subkulturo, potem poznamo še zastavo transspolnega ponosa, biseksualno, interspolno zastavo in druge.

Slika 1. Udeleženci parade 2014, kjer se je zbralo okoli tisoč ljudi (vir: Facebook Ljubljana Pride 2014)

Pri sodelovanju na Paradi ponosa gre za katarzično procesijo udeležencev s prepletanjem plesa in korakanja po ulicah, cestah. Udeleženci predstave s spremstvom varnostnih organov brezskrbno hodijo po sredini ceste in za določen čas ustavijo promet. Po navadi paradirajo s svojimi partnerji, prijatelji, družino ali sorodniki. V znak protesta, da so tukaj med nami, se istospolni pari držijo za roke in poljubljajo, saj čutijo, da je to njihov praznik, ko so lahko to, kar so. Tako tvorijo veliko uprizoritev, ki postaja ustaljena praksa in bi lahko rekli, da gre za paradni ritual, če upoštevamo tudi tujino. Prisotni gledalci z različnih pozicij – te pozicije so mišljene glede na lokacijo in funkcijo – so po Ericki Fisher Lichte »soigralci, ki s svojo udeležbo pri igri, tj. s svojo fizično prisotnostjo, s svojim zaznavanjem, s svojimi reakcijami proizvedejo uprizoritev. Ta nastane kot rezultat interakcije med igralci in gledalci. Pravila, po katerih se proizvede uprizoritev, lahko pojmujejo kot pravila igre, o katerih se pogodijo vsi udeleženci – akterji in gledalci – in ki se jih lahko vsi enako držijo ali pa jih kršijo. To pomeni, da se uprizoritev zgodi *med* akterji in gledalci, da jo ti proizvedejo skupaj.« (Fisher-Lichte, 2008, 47)

Funkcijo gledalci zasedejo različno. Lahko so del organizacije, se pravi so že v igri, lahko so podobno misleči naključni sprehajalci, lahko so vnaprej planirali udeležbo na paradi ali pa se pojavijo. V zgodovini parade je zabeleženih kar nekaj napadov na vidne borce za pravice in udeležence parade, k sreči zadnjih nekaj let v Sloveniji ni bilo hujših izgrediv ali napadov na udeležence parad. Nekaj konkretnih prekinitev parad zaradi nasprotnikov so primeri z držav Balkana in drugih delov vzhodne Evrope, kjer so pravice za LGBTQI+ osebe tabu ali kazensko preganjane teme.

Po končanem mestnem obhodu se možica zbere na končni točki, kjer tovornjak postane tribuna za glavne organizatorje in podpornike, kjer se preberejo poročila in predstavijo nadaljnji programi za izboljšanje položajev ter pravic. Po govorih sledi zabava na trgu in zvečer po ostalih klubih do poznih jutranjih ur.

Po Debordu (1999, 42) je ta performativna praksa spektakel, saj »prikazuje svet, ki je obenem prisoten in odsoten, svet blaga, ki obvladuje vsako živo izkustvo. Svet blaga se v spektaklu pokaže, kakršen je, giblje ga ista logika, ki večja razdalje med ljudmi in jih vse bolj oddaljuje od celote tega, kar proizvajajo.« *Interpretacija sanj Aleksandra McQueera* je primer kritike naše družbe in vzpostavlja kraj, ki ga ni, a hkrati je. Se pravi, da se vzpostavi z uprizoritvijo besedila nekje v prostoru in tudi že s samim branjem in s tem izvedbo spektakla v naši imaginaciji.

2.10 Javnomnenjske raziskave

Parade so poseben sociološki in hkrati uprizoritveni fenomen in so kot take plod prostovoljcev različnih gibanj, ki jih povezuje želja po enakopravnosti. Če so se prej borili za zakone, se sedaj za njihovo upoštevanje in izvajanje enakopravnosti v družbi. Namenjene so vsem za opomin na položaj LGBTQI+ oseb v družbi in z vsakršno javno obravnavo, npr. družinskega zakonika in kasnejšega referendumu, ki je za las izgubil podporo volivcev, se večja podpora LGBTQI+ skupinam v Sloveniji. Nevednost oziroma strah pred nepoznanim namreč velikokrat vodi v krivično presojo, kar pričajo podatki javnega mnenja iz različnih obdobj. Podatek iz decembra 2006 kaže, »da je 31 % anketiranih Slovencev podpiralo istospolne poroke, 17 % vseh pa jih je menilo, da bi morali istospolni pari imeti tudi pravico do posvojitve otrok«.²² Anketa Dela Stik, objavljena februarja 2015, je pokazala, da je 59 % anketiranih Slovencev podpiralo istospolne poroke, medtem ko jih je 38 % vseh podpiralo tudi posvojitve otrok s strani istospolnih staršev. Oktobra 2015 je bila objavljena anketa Eurobarometra, ki je pokazala, da je 54 % Slovencev menilo, da bi morali geji, lezbijke in biseksualci imeti enake pravice kot heteroseksualne osebe«.²³

²² vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Pravice_LGBT_v_Sloveniji

²³ vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Pravice_LGBT_v_Sloveniji

Vse to gre najbrž pripisati aktivistom, ki se borijo za pravice že nekaj desetletij in se postavljajo po robu večini ter jo tudi izobražujejo. Slovenske *Parade ponosa* so izrazito politične. Organizatorji so zapisali, da »je festival z izrazito politično noto, ki se konča s Parado kot vrhuncem festivala in po pohodu se predstavijo politične zahteve LGBTQI+ skupnosti pri nas«. ²⁴ Poudarjajo, da je to »javna manifestacija namenjena preboju molka, uporju proti potiskanju homoseksualnosti med štiri stene, namenjena je zasedbi javnega prostora, predstavitvi življenja in dela LGBTQI+ skupnosti, promociji človekovih pravic, enakih možnosti in svobodi izbire«. ²⁵

2.11 LGBTQI+ tematika v performativnih praksah

Da smo priča razvoja za pravice LGBTQI+ oseb, gre pripisati tudi prisotnosti različnih umetniških skupin, ki niso diskriminirale in so delovale že v bivši Jugoslaviji. Pogosto so se zadrževale v „underground“ prostorih, ki so postali varno zatočišče za geje in lezbijke. Velikonja o teh krajih in času obstoja piše:

Odprta lezbična in gejevska scena v Sloveniji obstaja od sredine osemdesetih let, ko so študentski centri, ljubljanski *Škuc Forum* in klub *K4*, ki so takrat delovali kot celostna platforma *alternativnih kultur* in kasneje *novih družbenih gibanj*, ponudili prostorsko okrilje prvim lezbičnim in gejevskim dogodkom. Zgodovina *odprte scene* sicer pozna nekaj privatnih iniciativ – disko *Amerikanec* leta 1985, poskus organiziranja lezbičnih in gejevskih večerov v lokalu *Stara cerkev* in *Pri Žagarju* leta 1988 ter disko *Joy club* in restavracija *Flamingo* leta 1992, gejevski večeri v klubu *Propaganda* leta 1998 in 1999 – vendar so ti poskusi trajali le nekaj mesecev bodisi zaradi premajhne scene ali premajhne finančne sposobnosti bodisi zaradi pritiskov okolja (Velikonja, 2011, 8).

Greif komentira razliko med obstojem lezbične in gejevske umetnosti, ki se danes morda spreminja, saj feministična društva uspešno vstopajo v prostor, ki temelji na radikalnih odločitvah ali posegih v javno sfero:

Lezbična performativna umetnost v primerjavi z gejevsko ni prodrla v večinsko kulturo. Njeno gledališče je gledališče s pozicije družbene obrobnosti. Predpogoj pojava, obstoja ter razvoja lezbične kulture in umetnosti – razviti urbani kontekst – na eni strani omogoča kolikor toliko svobodno identitetno diferenciacijo, spolno in seksualno izbiro, na drugi pa lezbištvo marginalizira in ga postavlja na sam rob družbeno sprejemljivega (Greif, 2011, 218).

²⁴ vir: www.ljublanapride.org

²⁵ vir: www.ljublanapride.org

3. PARADE PONOSA V RAZLIČNIH DRUŽBENIH KONTEKSTIH

3.1 Zaključne besede eksplikacije

Tako kot se je v New Yorku začela parada ponosa, se je tudi slovenski »coming out« parad začel s protestom zaradi kratenja človekovih pravic in dostojanstva. Ob letošnji polnoletnosti parade v Sloveniji, ki bo naslednje leto, se kaže izboljšanje s stališča zakonodaje in javnega mnenja. K temu je nedvomno prispevalo ozaveščanje javnosti s prisotnostjo LGBTQI+ tematik v vsakdanjem življenju. Bodisi z razkritjem javnih osebnosti, njihovimi nastopi v televizijskih resničnostnih šovih, spoznanjem zaradi »coming out-ov« v družinskih krogih.

Moj doprinos je dramsko besedilo, ki je predmet magistrskega dela in je poskus prodora študentskega dela tudi na odre, čeprav na neodvisni sceni ter analiza (ne več) dramskega besedila po Gerdi Poschman. Prav ta je v zgodovini odigrala pomembno vlogo za izražanje in razvoj novih umetniških smeri ter tako oplajala družbo z diverzitetjo. Ena od oblik izražanja upora in boja za pravice marginaliziranih skupin je tudi *Parada ponosa* kot množična uprizoritev, ki ima okvirno dodelano strukturo poteka samega paradiranja. V zadnjih letih postaja nekakšen ritual in praznik za enakopravnost in dostojanstvo, hkrati pa tudi posebna oblika uveljavljanja spektakelske funkcije v sodobni družbi.

Zagotovo ima vedno več akterjev in naraščajočo podporo javnosti. Seveda pa se parade razlikujejo glede na geografsko širino in dolžino in so odvisne od kulturne predispozicije posameznega naroda in režima v okolju, v katerem živijo posamezniki, ki jo organizirajo in v njej participirajo. Pri nas se parad včasih drži splošna slaba konotacija, češ da »maškarade ne potrebujemo«, vendar pa lahko to pripišemo nepoznavanju gej kulture. A kljub temu je skupnost močnejša in vse večja. Zahvala gre nedvomno aktivistom, ki so uradno gejevsko in lezbično gibanje v Sloveniji začeli leta 1984 s festivalom *Magnus*.

Če primerjam uprizarjanje gejevске in lezbične kulture z drugimi manjšinskimi skupinami, kot so izbrisani, Romi ipd., opažam, da se LGBTQI+ tematika (včasih) le pojavlja v repertoarnih gledališčih, ko se pa lotevajo te tematike pa so liki pogosto prikazani kot stereotipi. Kot dober primer gledališke prakse, ki izstopa skoraj kot izjema, kjer se LGBTQI+ teme ne dotika le obrobno in je postala zelo uspešna s številnimi gostovanji v tujini, je predstava *Kdo se boji Tennesseeja Williamsa?* iz leta 1999, v izvedbi Slovenskega mladinskega gledališča.

Kljub temu je še potrebno nekaj poguma, da se predstavniki gledališke sfere – z izjemo neodvisne scene – odločijo za uprizarjanje tovrstne tematike v repertoarnih ustanovah, s čimer bi kultura naredila korak v smeri, da postane pravo zrcalo družbe. To lahko podkrepim z izsledki raziskave Maje Šorli, ki je raziskovala lezbično gledališče tudi pri institucionalnih produkcijah in pravi, da »Pregled slovenske profesionalne produkcije, torej od 1985 pa do 2017, pokaže na tako majhno pojavnost lezbične produkcije, da ni mogoče podati kakšnih pomembnejših zaključkov o kakršnekoli vplivu na slovensko gledališče ali na dogajanje v družbi nasploh« (Šorli, 2017, 27). V sezoni 2017/2018 na Radiu Študent, pod okriljem Zale Dobovšek in Jake Smerkolja v *Mavričnem abonmaju* objavljata ugotovitev, kot sem že sam domneval, da so reprezentacije LGBTQI+ vsebin pred gledalci »pogosteje stranski tir kakor osrednje žarišče uprizoritve, po katerem se uprizoritve trudijo najti pot k aktualnosti. Mestoma so reprezentacije še vedno skrajno problematične ter ohranjajo nivo stereotipov, predvsem kadar gre za vlogo LGBTQI+ skupnosti kot predmeta smešenja.«²⁶

Moje dramsko besedilo *Interpretacija sanj Alexandra McQueera* je nastalo kot krik sodobni družbi. Tako menim, da je napisano dramsko besedilo, kot parada ponosa, prevzema njeno družbeno angažirano funkcijo kot jo ima parada ponosa z udeleženci na ulici, le da je moje delo v zapisano v fizični obliki ali kar kje na odru. Besedilo je krik notranje potrebe po delitvi izkušenj, ki lahko služi kot primer, kaj se lahko zgodi ob vseh teh represijah. Formacija stavka, da je dramsko besedilo kot parada ponosa izhaja iz sporočilnega vidika, ki obravnava LGBTQI+ temo neslišane osebi in se kot krik predstavi ter bori za lastni obstoj in pravice. Čeprav temelji na izmišljenih likih in situacijah ima vsak prizor izvir iz obstoječih primerov. Besedilo je kot lastno očiščenje in potrditev sprejetja drugačnosti, kar se lahko reflektira v veliki empatiji do različnih zgodb posameznikov v realnem življenju ali v gledališču, filmu, sliki ...

V veliko veselje mi je predstaviti magistrsko nalogo, ki ima veliko intimno vrednost. Živeti ob teatru, živeti s teatrom, živeti teater. Naj še pripomnim to, da je besedilo bilo uprizorjeno v Stari elektrarni v Ljubljani, in sicer v nekoliko drugačni dramski predlogi z dramaturškimi črtami. Prav tako je predstava bila nominirana za *Zlato Tifanijo*,²⁷ v kategoriji za umetniške dosežke.

²⁶ vir: <https://radiostudent.si/kultura/teritorij-teatra/mavri%C4%8Dni-abonma-4-del>

²⁷ Zlate Tifanije slavijo za dosežke LGBTQI+ skupnosti v preteklem letu.

4. O PREDSTAVI *INTERPRETACIJA SANJ ALEXANDRA MCQUEERA*

4.1 Primer napovedi predstave s spletne strani zavoda Bunker:

Sandi Jesenik: *INTERPRETACIJA SANJ ALEXANDRA MCQUEERA*

Področje: **predstava**

7. 6. 2016 20:00 8. 6. 2016 20:00 9. 6. 2016 20:00

Foto: Jakob Jurkošek

Avtor drame Sandi Jesenik, študent magistrskega študija dramaturgije na AGRFT, se bo prvič predstavil s celovečerno dramo, ki jo je razvijal na akademijah v Ljubljani in v Zagrebu. Protagonist Jaz se sooča z vsakodnevnim življenjem in destrukcijo, v katero ga sili družba. Njegov glavni cilj je najti pot na grad. Drama z metaforo gradu odpira tematiko borbe človeka, o iskanju spolne identitete, samozavesti, volje do življenja in o tem, kako pekel na tem svetu spremeniti v raj.

Projekt je del Festivala Parada ponosa 2016.

Kreativna ekipa:

Režiser: **Stevan Bodroža**

Asistent režiserja in dramaturg: **Sandi Jesenik**

Kostumograf: **Andrej Vrhovnik**

Scenografinji: **Sanja Gergorič, Tina Bonča**

Skladatelj in aranžer: **Matija Krečič**

Izbor glasbe: **Stevan Bodroža**

Igrajo: **Alida Bevk, Anja Drnovšek, Matevž Biber, Rok Kravanja, Viktor Meglič**

Svetovalka za govor: **Alida Bevk**

Oblikovanje svetlobe: **Andrej Reza Petrovčič**

Fotografije in plakat: **Jakob Jurkošek**

Produkcija: **Sandi Jesenik (Društvo VLU)**

Koprodukcija: **Bunker Ljubljana, Društvo Parada ponosa, ŠKUC gledališče, KUD Pozitiv**

Zahvala za pomoč in/ali navdih: **Žanina Mirčevska, Tomislav Zajec, Simona Ješelnik, Tanja Zgonc, Denis Poniž, Blaž Lukan, Mojca Jug, Jasna Vastl, Janko Ljumović, Nina Vombergar, Robert Špan, Žan Žveplan, Urška Sajko, Varja Hrvatina, Dijana Božič, ŠOU AGRFT in AGRFT Ljubljana.**

(<http://www.bunker.si/slo/archives/13709>)

4.2 Fotografije predstave

Sledijo fotografije predstave, ki jih je posnel Jakob Jurkošek, razen fotografije poklona in promocijske fotografije za parado ponosa 2017, ki ga je posnela Nika Belcijan. Posnetek predstave in še več fotografij se nahajajo na priloženem CD-ju.

Slika 2 (Poklon ekipe; Matija Krečič, Jakob Jurkošek, Andrej Reza Petrovčič, Andrej Vrhovnik, Rok Kravanja, Alida Bevk, Stevan Bodroža, Viktor Meglič, Sandi Jesenik, Anja Drnovšek, Matevž Biber)

Slika 3 (Viktor Meglič-Jaz in Anja Drnovšek-Kresnička, ki je ubita bila)

Slika 4 (Alida Bevk-Želva Miranda)

Slika 5 (Alida Bevk-Babica, Viktor Meglič-Jaz in Matevž Biber-Dedek)

Slika 6 (Viktor Meglič-Jaz)

Slika 7 (Alida Bevk-Teta, ki ni čarovnica, Rok Kravanja-Debeli otrok, ki je odrasel, Anja Drnovšek-Debela teta iz Amerike in Matevž Biber-Suhi oče, ki ni odgovoren)

Slika 8 (Matevž Biber-Napadalec1, Viktor Meglič-Jaz in Rok Kravanja-Napadalec 2; med nasiljem iz otroštva – spomin)

Slika 9 (Rok Kravanja-Hijacinta)

Slika 10 (Viktor meglič-Jaz, Alida Bevk-Punca in Matevž Biber-Carinik)

Slika 11 (Viktor Meglič-Jaz, Anja Drnovšek-Kresnička, ki je ubita bila)

Slika 12 (Plakat predstave, foto: Jakob Jurkošek)

Slika 13 (Na fotografiji so udeleženci ljubljanske parade 2016, ki je služila kot promocijsko gradivo za parado 2017, med njimi (pod črkama U in B) tudi avtor magistrske naloge Sandi Jesenik. Foto: Nika Belcijan/Black Wings.)

5. VIRI IN LITERATURA

- Aristoteles. *Poetika*. Ljubljana, Študentska založba, 2012.
- Brodar, Urška. »Nove oblike cenzure na preži.« *Maska* letn. 30, št. 175-176, 2015/2016, str. 14-27.
- Campbell, Alyson in Farrier, Stephen. *Queer dramaturgies : international perspectives on where performance leads queer*. Houndmills, Palgrave Macmillan, 2016.
- Debord, Guy. *Družba spektakla*, Komentarji k družbi spektakla, Panegirik.1. izd. Ljubljana: Študentska založba, Koda, 1999.
- Fassbinder, Rainer Werner. *Bridke solze Petre von Kant*, tipkopolis, Ljubljana.
- Fisher Lichte, Erica. *Estetika performativnega*. Ljubljana, Študentska založba, 2008.
- Greif, Tatjana. *Skozi razbito steklo*. Ljubljana, Založba ŠKUC, Zbirka Vizibilija / XXIX, 2011.
- Handke, Peter. *Podzemni bluz*. *Gledališki list SNG Drama Ljubljana* letn. 85, št. 14, sezona 2005/2006.
- Hilling, Anja. *Črna žival žalost*. *Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega* let. 63, št. 6, sezona 2012/2013.
- Jesenik, Sandi. *Intervju*. Ljubljana, 17. junij 2017. Magnetofonski zapis pri avtorju.
- Kushner, Tony. *Angels in America*. *Theater heute*, letn. 34, št. 1, 1993.
- Lehmann, Hans-Theis. *Postdramsko gledališče*. Prev. Krištof Jacek Kozak. Ljubljana: Maska, 2003.
- Lukan, Blaž. *Manifest za novo dramo*. Ljubljana – Gospa Sveta. Kulturno društvo Integrali, Ljubljana, 2010.
- Masłowska, Dorota. *Pri nas je vse v redu*. *Gledališki list SNG Drama Ljubljana* letn. 92, št. 4, sezona 2012/2013.
- Pogorevc, Toporišič, ur. *Drama, tekst, pisava*. Mestno gledališče ljubljansko, Ljubljana, 2008.
- Poniž, Denis. *Anatomija dramskega besedila*. Znanstveno in publicistično središče Ljubljana, 1996

Poschmann, Gerda. »Gledališki tekst in drama. K uporabi pojmov.« *Drama, tekst, pisava*. Ur. Pogorevc, Toporišič. Mestno gledališče ljubljansko, Ljubljana, 2008, str.97-116.

Ravenhill, Mark. *Shopping and fucking*. Ttipkopis, Ljubljana, 2001.

Sierz, Aleks. *Gledališče »u fris«*, *Sodobna britanska dramatika*. Mestno gledališče ljubljansko, 2004, str. 172-215.

Szondi, Peter. *Teorija sodobne drame: 1880-1950*. Prev. Krištof Jacek Kozak. Mestno gledališče ljubljansko, 2000.

Šorli, Maja. *Slovenska postdramska pomlad*. Mestno gledališče ljubljansko, 2014.

Šorli, Maja. *O lezbičnem gledališču v Sloveniji*. Amfiteater, 5.letnik, št.2, 2017, str. 16-34.

Šorli, Maja. »Političnost in teatralnost v slovenskih postdramskih besedilih.« *Dialogi* letn. 44, št. 3/4, 2008, str. 15-32.

Toporišič, Tomaž. »Zemljepisi sodobne scenske umetnosti III. Prestopi dramskega in gledališkega.« *Dialogi* letn. 44, št. 5/6, 2008, str. 114-121.

Velikonja, Nataša. *Lezbični bar*. Ljubljana, ŠKUC, Zbirka Vizibilija /XXVIII, 2011.

Vvedenski, Aleksander Ivanovič. *Božič pri Ivanovih*. *Gledališki list SNG Drama Ljubljana* letn. 92, št. 7, sezona 2012/2013.

Spletni viri

Dobovšek, Zala in Smerkolj, Jaka. *Mavrični abonma*, Teritorij teatra, 4.del, let.1, št.4, 2018. Dostop 10. september 2018.

<https://radiostudent.si/kultura/teritorij-teatra/mavri%C4%8Dni-abonma-4-del>

Zupančič Grašič, Jana. *Ekspresnih 5: Generacije, ki so rasle z Rozo, so jo prerasle*. Ljubljana, Delo, sobota 4.6.2016.

<https://www.delo.si/nedelo/ekspresnih-5-generacije-ki-so-rasle-z-rozo-so-jo-prerasle.html>

<https://www.rtvsllo.si/kultura/oder/kako-peknel-na-tem-svetu-spremeniti-v-raj-interpretacija-sanj-alexandra-mcqueera/395084>. Dostop 7. junij 2016.

<http://ljubljanapride.org/2017/>. Dostop 6. junij 2017.

http://www2.mirovni-institut.si/glb/Prel_analiza_fokusov.pdf. Dostop 12. junij 2017.

<http://www.ljudmila.org/siqrd/zgodovina/>. Dostop 22. april 2017.

<http://www.ljudmila.org/siqrd/2012/02/obvoznica-mimo-nestrpnosti-zgodovina-parade-ponosa-v-sloveniji/>. Dostop 10. avgust 2018.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Pravice_LGBT_v_Sloveniji. Dostop 26. avgust 2018.

https://www.theatertexte.de/nav/2/2/3/werk?verlag_id=felix_bloch_erben&wid=3309&ebex3=3. Dostop 19. september 2018.

<http://www.goethe.de/kue/the/nds/nds/aut/hil/enindex.htm#1471965>. Dostop 19. september 2018.

<https://www.delo.si/kultura/oder/premislek-k-dramskemu-diptihu-katastrofa-ni-mozna.html>. Dostop 19. september 2018.

<https://www.rtv slo.si/kultura/oder/casi-se-menjajo-apokalipse-ostajajo/302131>. Dostop 19. september 2018.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Dru%C5%A1tvo_%C5%A0KUC. Dostop 19. september 2018.

<https://www.skuc.org/gledalisce/>. Dostop 19. september 2017.

<https://www.nationaltheatre.org.uk/shows/queer-theatre>. Dostop 19. september 2018.

<https://narobe.si/teave-z-izraanjem/>. Dostop 19. september 2018.

http://sigledal.org/geslo/%C5%A0kuc_gledali%C5%A1%C4%8De. Dostop 19. september 2018.

<https://narobe.si/vincent-river/>. Dostop 18. september 2018.

<https://fran.si/iskanje?View=1&Query=kvir&All=kvir&FilteredDictionaryIds=133>. Dostop 9. september 2018.

<http://veza.sigledal.org/uprizoritev/gej-romeo>. Dostop 11. september 2018.

https://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kofjelo%C5%A1ki_pasijon. Dostop 18. september 2018.

<http://nl.ijs.si/e-zrc/sp/index-sl.html>. Dostop 19. september 2018.

http://www.eheritage.si/DDC/DDC_022_037_UDENTDAUTVTTFNYSWBAHNPGEJRHI GE.pdf. Dostop 19. september 2018.

https://en.wikipedia.org/wiki/Dublin_Gay_Theatre_Festival. Dostop 20. september 2018.

<http://gayplayday.blogspot.com/>. Dostop 19. september 2018.

<https://torontoguardian.com/2018/08/gay-play-day-theatre-festival-toronto/>. Dostop 21. september 2018.

<https://artsfestival.queerwest.org/festival-2/international/>. Dostop 18. september 2018.

<http://www.queermy.org/>. Dostop 19. september 2018.

<http://www.dramaonlinelibrary.com/genres/gay-theatre-iid-2486>. Dostop 18. september 2018.

<https://www.theguardian.com/stage/theatreblog/2010/jun/24/gay-theatre-pride-london>. Dostop 19. september 2018.

<https://playsubmissionshelper.com/category/lgbt-play-submissions/>. Dostop 20. september 2018.

<http://www.playbill.com/article/uk-gay-playwriting-competition-now-accepting-scripts-com-107384>. Dostop 19. september 2018.

<https://www.womenarts.org/funding-resources/theatre-ongoing-calls/>. Dostop 19. september 2018.

<https://playwriting.vcu.edu/sourcebook.html>. Dostop 22. september 2018.

Viri fotografij:

1. <https://www.facebook.com/LjubljanaPride/photos/a.372809466087509.74112.372806209421168/1221328904568890/?type=1&theater> Dostop 8. nov 2017
2. <https://www.google.it/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=imgres&cd=&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjLqLf2q8zUAhWG2RoKHW->, Dostop 8. nov 2017
3. iBYAQjRwIBw&url=http%3A%2F%2Ftriton.gfd.si%2Fnovice%2Fnovice-15-6-2014.html&psig=AFQjCNHybPULZXM8KbY9xvH5_5envFSJCQ&ust=1498045255450851 Dostop 8. nov 2017